Stockholms läns landsting

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2016-02-03

LS 2015-1334

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen

Föredragande landstingsråd: Torbjörn Rosdahl

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen till landstingsstyrelsen för yttrande.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Landstingsrådsberedningens motivering

Landstingsrevisorernas kontinuerliga granskning och konstruktiva kritik är viktiga för landstingets förbättringsarbete.

Landstingsrevisorerna lämnar sex nya rekommendationer i *delårsrapport årlig granskning 2015*. Förvaltningen har redan uppmärksammat sakförhållandet och initierat och vidtagit åtgärder för att utveckla landstingets styrmodell och interna kontroll i linje med revisorernas tankegångar.

Ett strukturerat arbete pågår även att med utgångspunkt från tidigare lämnade rekommendationer vidareutveckla styrningen och kontrollen.

Landstingsrevisorerna gör bedömningen att landstingsstyrelsens prognoser för det ekonomiska resultatet är osäkra. Den i novemberbokslutet gjorda prognosen för landstingskoncernen på + 150 mkr (budget 53 mkr) indikerar dock att prognossäkerheten är tämligen god.

Detta betyder att landstinget kommer att uppnå målet för en ekonomi i balans även 2015 och att ett positivt ekonomiskt resultat uppvisas för nionde året i rad, vilket Stockholm är ensamt om att göra bland Sveriges landsting.

Det som försvårar prognoskvalitén utöver skatteintäkternas utveckling är av redovisningsteoretisk karaktär. Dessa frågor hanteras av SKL och Rådet för kommunal redovisning. Beslut i dessa frågor sker mycket sent under verksamhetsåret och dess effekter kan svårligen inarbetas och pareras i landstingets normala styrprocess.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 20 januari 2016
Landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015
landstingsstyrelsen

Torbjörn Rosdahl

Carl Rydingstam

Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Styrning och ekonomi

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2016-01-20

LS 2015-1334

Ankom
Stockholms läns landsting
2016 -01- 20
Dnr LS2015-1334

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen till landstingsstyrelsen för yttrande.

Beslutsunderlag

Landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 20 januari 2016
Landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas delrapport årlig granskning 2015 landstingsstyrelsen i enlighet med landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Förvaltningens förslag och motivering

Inledning
Landstingsrevisorernas granskningsarbete är värdefullt för landstingsstyrelsens utvecklingsarbete. Delrapporten och årsrapporten är återkommande avstämningspunkter i det ständiga förbättringsarbete som landstingsstyrelsen har ansvar för.

Bakgrund
I delrapporten redovisas de iakttagelser och bedömningar som gjorts hittills under året inom ramen för den årliga granskningen. Delrapporten omfattar även en översiktlig granskning av Stockholms läns landstings delårsrapport per den 31 augusti 2015.

Överväganden
Landstingsrevisorerna lämnar sex nya rekommendationer i delrapport årlig granskning 2015. Dessa kommenteras av landstingsstyrelsens förvaltning i

detta tjänsteutlåtande. Tidigare rekommendationer från landstingsrevisorerna kommer att följas upp av landstingsstyrelsens förvaltning i samband med årsbokslut 2015.

Avtalet om offentlig privat samverkan (OPS) angående Nya Karolinska Solna (NKS)

Revisorernas rekommendation

Landstingsstyrelsen bör skapa förutsättningar för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning för att säkerställa arbeten, tjänster och leveranser med den kvalitet som följer av OPS-avtalet.

Kommentar

För att skapa de förutsättningar för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning som krävs har landstingsdirektören beslutat att inrätta en avtalsförvaltningsorganisation. Avdelningen NKS Bygg kommer från och med den 1 januari 2016 att ansvara för uppföljning av driften enligt OPS-avtalet av Nya Karolinska Solna, det vill säga uppföljning och kontroll av leveransen av tjänster som städning, underhåll och drift av fastigheten (facility management).

Tre nya tjänster kommer att tillsättas under första kvartalet 2016 med fokus på facility management samt för uppbyggnad av en systematisk uppföljning för att säkerställa att landstingets funktionskrav tillgodoses enligt avtalad nivå. Ytterligare fyra tjänster ingår i beslutet men beräknas tillsättas först 2017. Hänsyn är tagen i budget 2016 och 2017 för denna nya organisation.

Federation Samverkan TakeCare (FSTC)

Revisorernas rekommendation

Landstingsstyrelsen bör stärka den formella kopplingen mellan organisationen FSTC och landstingsstyrelsen för att säkerställa dels att styrning sker samordnat, dels att kraven i policy och riktlinjer för informationssäkerhet följs.

Kommentar

FSTC är en samverkansorganisation för de vårdgivare som använder sig av patientjournalsystemet TakeCare, bland annat alla akutsjukhus i Stockholms län utom Norrtälje sjukhus. FCTS har ett centralt förvaltningsansvar för journalsystemet.

För närvarande pågår en förändring av besluts- och styrstrukturerna för IT/digitalisering och e-hälsa inom landstinget. Målet är ökad samordning i syfte att använda landstingets resurser så effektivt som möjligt. Den linjestyrning över IT och digitalisering som utgår från landstingsstyrelsen

kommer att samordnas med styrningen av IT enligt landstingets förvaltningsstyrningsmodell. Patientjournalsystemet TakeCare ingår som en del av denna.

Förändringen påverkar även styrningen av informationssäkerhet. Under 2015 tydliggjordes ansvaret för informationssäkerhet inom ramen för landstingets förvaltningsstyrningsmodell via bland annat dess beskrivningar av ansvar, mandat och roller. Uppföljningen av att reglerna följs ska ske via den så kallade Compliance-portalen som är landstingets it-stöd för informationssäkerhet.

Förvaltning för utbyggd tunnelbana (FUT)
Revisorernas rekommendation
Landstingsstyrelsen bör anpassa fullmäktiges mål och indikatorer till egna verksamhetsnära mål och indikatorer i kommande budgetar avseende förvaltningen för utbyggd tunnelbana.

Kommentar
Verksamheten för förvaltningen för utbyggd tunnelbana utgår från uppdraget att bygga tunnelbana, vilket medför att verksamheten under de första åren är i ett planeringsskede. Under denna period skapas förutsättningar för att landstinget i framtiden ska uppnå de nu beslutade övergripande målen såsom till exempel attraktiv kollektivtrafik, hållbar tillväxt och utveckling. Dessa övergripande mål är i dagsläget inte möjliga att bryta ned till egna verksamhetsnära mätetal utan kommer att kunna följas när den nya tunnelbanan är i drift.

I samband med att förvaltningens verksamhet övergår i ett byggskede kommer fler av landstingets övergripande mål och indikatorer att kunna brytas ned till lokala mål och mätetal. Detta avser till exempel miljöfrågor såsom buller.

Revisorernas rekommendation
Förvaltningen för utbyggd tunnelbana bör upprätta blanketter för aktuella behörigheter för att säkerställa den interna kontrollen avseende behörigheter till Heroma.

Kommentar
Förvaltningen har i likhet med flertalet andra förvaltningar och bolag ett samarbete med HR-avdelningen inom landstingsstyrelsens förvaltning, vilket utgår från ett avtal med HR-avdelningen. FUT köper således en tjänst bland annat avseende Heroma.

Kontakt har tagits med Heromaansvarig för att erhålla korrekt blankett för att förvaltningen ska kunna åtgärda den uppkomna situationen.

Revisorernas rekommendation
Förvaltningen för utbyggd tunnelbana bör utveckla en rutin för uppdelningen av tillgångar i komponenter.

Kommentar
Ett arbete med framtagande av rutin för uppdelning av tillgångar i komponenter pågår.

Landstingsstyrelsens förvaltning redovisning
Revisorernas rekommendation
Landstingsstyrelsens förvaltning bör göra en rättelse i redovisningen av avsättningar inför årsbokslut 2015.

Kommentar
Landstingsrevisorerna bedömer att delårsbokslutet för landstingsstyrelsens förvaltning och skadekontot i allt väsentligt är upprättat enligt god redovisningssed. För skadekontot har dock försäkringsersättningar redovisats som avsättning för framtida bruk, vilket inte är i enlighet med rekommendation från Rådet för kommunal redovisning. En korrigering kommer därför att göras i årsbokslut 2015.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Toivo Heinsoo
Landstingsdirektör

Henrik Gaunitz
Ekonomidirektör

LS 2015-1334

DELRAPPORT ÅRLIG GRANSKNING 2015

Landstingsstyrelsen

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Vad gör Landstingsrevisorerna?

Landstingsrevisorerna granskar den verksamhet som bedrivs av landstingets nämnder och bolagsstyrelser. Revisionsuppdraget är det största inom kommunal verksamhet. Landstingsrevisorerna omfattar både de förtroendevalda revisorerna och revisionskontoret.

Att vara revisor är ett förtroendeuppdrag vars syfte är att med oberoende, sakli-het och integritet främja, granska och bedöma verksamheten. Den övergripande uppgiften för revisorerna är att granska hur nämnder och styrelser tar sitt ansvar. De förtroendevalda revisorerna är fullmäktiges och ytterst medborgarnas instrument för den demokratiska kontrollen. De har därmed en viktig funktion i den lokala självstyrelsen.

Ledamöter i nämnder och styrelser ansvarar inför fullmäktige för hur de själva, anställda och uppdragstagare genomför verksamheten. I ansvaret ingår att genomföra en ändamålsenlig verksamhet utifrån fullmäktiges mål, beslut och riktlinjer samt de föreskrifter som gäller för verksamheten, på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt och med en tillräcklig intern kontroll samt att upprätta rättvisande räkenskaper.

I årsrapporter för nämnder och styrelser sammanfattar revisionskontoret den granskning som genomförts under det gångna året. Verksamhetsrevisionen redovisas löpande i projektrapporter. Publikationerna finns på Landstingsrevisorernas hemsida www.sll.se/rev. De kan också beställas från revisionskontoret. Det går även att prenumerera på Landstingsrevisorernas nyhetsbrev Nytt från landstingsrevisionen genom att anmäla intresse via e-postmeddelande till landstingsrevisorerna@rev.sll.se.

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING
Revisorsgrupp I

2015-11-10 RK 201505-0053

Landstingsstyrelsen

Delrapport 2015 till landstingsstyrelsen

Revisorerna i revisorsgrupp I beslutade vid sitt möte 2015-11-10 att uppdra till kontoret att överlämna delrapporten till landstingsstyrelsen för yttrande senast 2016-02-26.

I delrapporten redovisas de iakttagelser och bedömningar som gjorts hittills under året inom ramen för den årliga granskningen. Delrapporten omfattar även en översiktlig granskning av koncernens delårsrapport per 31 augusti 2015.

Iakttagelser framgår av revisionskontorets bifogade Delrapport årlig granskning 2015 och av Revisorernas bedömning av delårsrapport 2015 för Stockholms läns landsting. Den senare överlämnas till fullmäktige för behandling i anslutning till delårsrapporten i december.

Paragrafen förklarades omedelbart justerad.

Kenneth Strömberg
Ordförande

Christina Holmqvist
Sekreterare

Landstingsrevisorerna
Box 22230
104 22 Stockholm
Besöksadress: Hantverkargatan 25 B. T-bana Rådhuset

Telefon: 08-737 25 00
E-post: landstingsrevisorerna@rev.sll.se

Säte: Stockholm
Org.nr: 23 21 00 - 0016
www.sll.se/rev

Sammanfattning

I denna rapport ges en lägesrapport utifrån granskningar som genomförts hittills under året inkl. en översiktlig granskning av delårsrapporten. Rapporten är en delrapportering inför den slutliga avrapporteringen och bedömningen av årets granskning i mars/april 2016.

Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat

Landstingsstyrelsens prognos för årets resultat för SLL är -479 mnkr. Resultatet före omställningskostnader avseende framtidens hälso- och sjukvård beräknas uppgå till 50 mnkr, vilket är i linje med budgeterat resultat på 53 mnkr. Skälet är att tidigare reserverade medel i eget kapital enligt beslut i landstingsfullmäktige ska täcka omställningskostnader som uppstår som en följd av Framtidens hälso- och sjukvård. Prognosen visar en högre kostnadsökning än budgeterat. Revisionen konstaterar att kostnadsökningstakten behöver minska ytterligare om det ska vara möjligt att genomföra planerade investeringar med en ekonomi i balans. Prognosen för året förutsätter bl.a. att åtgärdsprogrammen inom flera av landstingets verksamheter ger avsedda effekter. Granskningen visar dock att det är osäkert om Karolinska universitetssjukhuset och Danderyds sjukhus AB kommer att uppnå fullmäktiges resultatkrav.

Landstingsstyrelsen har i samband med delårsrapporteringen följt upp två av de övergripande målen, en ekonomi i balans och förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården och bedömer att dessa kommer att nås. Revisionen konstaterar dock att delårsrapporten inte ger underlag för denna bedömning. Som revisionen tidigare framfört behövs en översyn av principerna avseende slutsats om måluppfyllelse för landstingets övergripande mål.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognoser för det ekonomiska resultatet och det verksamhetsmässiga resultatet som osäkra.

Intern styrning och kontroll

Ekonomistyrningen inom landstinget har blivit tydligare parallellt med utvecklingen av landstingets ägarstyrning. Revisionen bedömer att omställningsavtalen mellan ägare, beställare och vårdgivare, med ekonomiska ramar för åren 2016 – 2019 kan skapa bättre förutsättningar för en tydligare styrning och samordning. Under hösten 2015 har landstingsledningen anlitat konsulter för att komma till rätta med den höga kostnadsökningstakten på Danderyds sjukhus. I vissa avseenden kvarstår dock problemen från tidigare år där förutsättningarna för framförallt akutsjukhusen ändrats vid flera tillfällen, vilket även skett under 2015.

Revisionen konstaterar när det gäller den interna kontrollen inom NKS-projektet att ansvarsförhållanden har förtydligats och transparensen i beslutsfattandet till viss del har ökat. Revisionen konstaterar dock att styrning och uppföljning av tilläggsarbeten kan förstärkas. Redovisningen av investeringsutgifter och kostnader för projektet som helhet har förbättrats under året med löpande rapportering till landstingsstyrelsens arbetsutskott och genom information på NKS-projektets webbplats. Redovisningen till fullmäktige i delårsrapport och årsrapport kan dock utvecklas ytterligare för att ge en samlad bild av de olika delarna i projektet, inklusive framtida driftkostnader.

Räkenskaper

I granskningen har det inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed. Revisionen gör dock bedömningen att styrelsen i årsredovisningen bör redovisa ett negativt resultat i förhållande till balanskravet. Räkenskaperna bedöms vara rättvisande.

INNEHÅLL

1 EKONOMISKT OCH VERKSAMHETSMÄSSIGT RESULTAT 1
1.1 Ekonomiskt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv 1
1.1.1 Investeringar 2
1.2 Verksamhetsmässigt resultat ur landstingsövergripande perspektiv3
1.2.1 Verksamhetsmässigt resultat inom hälso- och sjukvården . 3
1.2.2 Verksamhetsmässigt resultat inom kollektivtrafiken 4
1.2.3 Bedömning av måluppfyllelse 4
1.3 Uppdrag från fullmäktige 5
1.4 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat för LSF 5
1.5 Ekonomiskt resultat för landstingsfastigheter Stockholm 6
1.6 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat för FUT 6
1.7 Revisionens samlade bedömning 7

2 STYRNING, SAMORDNING OCH KONTROLL 7
2.1 Ekonomistyrning ur ett landstingsövergripande perspektiv 7
2.1.1 Ekonomistyrning 7
2.1.2 Omställningskostnader 8
2.1.3 Uppföljning av NKS-projektet 9
2.2 Styrning och samordning ur landstingsövergripande perspektiv...10
2.2.1 Ägarstyrning 10
2.2.2 Samverkan mellan Internfinans och Landstingsstyrelsen ..11
2.2.3 Samordning mellan FUT och trafikförvaltningen 12
2.2.4 Forskningsdatas tillgänglighet 13
2.3 Intern kontroll 14
2.3.1 Intern kontroll ur ett landstingsövergripande perspektiv...14
2.3.2 Energieffektivisering verksamhetsel 14
2.3.3 IT-säkerhet avseende Heroma och Raindance 15
2.3.4 Informationssäkerhetsarbete avseende TakeCare 15
2.3.5 Upphandling: felaktigt utnyttjande av statligt ramavtal 16
2.3.6 Intern kontroll inom landstingsstyrelsens förvaltning 16
2.3.7 Intern kontroll inom förvaltningen för utbyggd tunnelbana 17
2.4 Revisionens samlade bedömning 18

3 DELÅRSRAPPORT 18
3.1 Sammanställd redovisning för Stockholms läns landsting 19
3.1.1 Räkenskaper – sammanställd redovisning 19
3.1.2 Redovisning av balanskravsresultatet 19
3.1.3 Räkenskaper för resultatenheten Koncernfinansiering 20
3.1.4 Delårsrapport för landstingsstyrelsens förvaltning 20
3.1.5 Delårsrapport för förvaltningen för utbyggd tunnelbana ... 21
3.1.6 Delårsrapport för landstingsfastigheter Stockholm 21
3.2 Revisionens samlade bedömning 21

4 UPPFÖLJNING AV TIDIGARE REKOMMENDATIONER 22

5 YTTRANDE ÖVER ÅRSRAPPORT 2014 22

BILAGOR

Bilaga 1 Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer till landstingsstyrelsen

Bilaga 2 LS yttrande över årsrapport 2014 (LS 2015-0646)

Bilaga 3 Ekonomistyrning – temagranskning ur ett LS perspektiv

1 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat - prognos per 2015-08-31

1.1 Ekonomiskt resultat ur ett landstingsövergripande perspektiv

Landstingsstyrelsen prognostiserar per den sista augusti ett helårsresultat för SLL på -479 mnkr. Justerat resultat för helåret före omställningskostnader[1] beräknas uppgå till 50 mnkr[2], vilket är 3 mnkr lägre än det budgeterade resultatet. Skälet är att tidigare reserverade medel i eget kapital enligt beslut i landstingsfullmäktige ska täcka omställningskostnader som uppstår som en följd av Framtidens hälso- och sjukvård.

Prognosen visar en högre kostnadsökning (4,1 procent), exklusive omställningskostnader, än den budgeterade (2,9 procent). Vidtagna åtgärder har minskat kostnadsökningen jämfört med tidigare år, men ytterligare krävs för att nå budgeterad nivå. Prognosen förutsätter att åtgärdsprogrammen inom flera av landstingets verksamheter kommer att ge avsedda effekter. Granskningen på Karolinska universitetssjukhuset och Danderyds sjukhus AB har visat att det är osäkert om de kommer att uppnå prognostiserat nollresultat (se avsnitt 2.1.1). Bemanningskostnader i vården, ökade läkemedelskostnader (där ersättningen från staten inte täcker kostnaderna) och utomlänsvården är några av de faktorer som driver på kostnadsökningen. Prognosen för pensionskostnaderna är osäker då diskonteringsräntan återigen kan komma att sänkas, vilket i så fall påverkar resultatet i landstinget negativt.

De samlade skatteintäkterna beräknas öka med 5 procent jämfört med föregående år och kan eventuellt komma att uppväga en del av kostnadsökningen.

Följande verksamheter prognostiserar de största resultatavvikelserna mot budget:

- AB Storstockholms Lokaltrafik (-228 mnkr) – främst beroende på nettoeffekter av dels ökade prognostiserade biljettintäkter med 199 mnkr, dels ökade prognostiserade kostnader för köpt trafik med 478 mnkr.
- Landstingshuset i Stockholm AB (+250 mnkr) – beror dels på en utdelning på 183 mnkr från dotterbolaget WÅAB, dels på en återföring av nedskrivningar på 166 mnkr.
- Landstingsstyrelsens förvaltning (+85 mnkr) – beror främst på förändrade redovisningsprinciper som baseras på det gällande ALF-avtalet[3], samt på senarelagda satsningar inom utbildningsområdet.
- Landstingsstyrelsens resultatenhet koncernfinansiering (+55 mnkr) – vilket främst beror på engångsersättning i form av läkemedelsbidrag som hör till 2014.

Periodens investeringar uppgår till 8 979 mnkr, vilket motsvarar en upparbetningsgrad på 59 procent i förhållande till årets budget, vilket är lite högre än upparbetningsgraden för motsvarande period föregående år (54 procent). Landstingsstyrelsen prognostiserar en upparbetningsgrad på 99 procent för helåret. Trafiknämndens investeringsbudget innehåller en justeringspost på 2 400 mnkr avseende 2015 för att enligt ett uppdrag från fullmäktige minska de totala investeringsutgifterna. Neddragningen består i förändrade utbetalningsplaner i program Röda linjen, senarelagda leveranser av fordon och signalsäkerhets-

[1] Omställningskostnader avser kostnader som är en direkt följd av omstruktureringen inom ramen för framtidens hälso- och sjukvård under perioden 2015-2018.

[2] Se vidare avsnitt 1.1.1 nedan avseende redovisning av balanskravsresultatet

[3] ALF-avtalet (avtalet om läkarutbildning och forskning i hälso- och sjukvården) regleras statens ersättning för landstingens kostnader för utbildning av läkare och kliniskt forskning.

system samt överklagande av detaljplan inom Slussen programmet. Upparbetningsgraden i investeringarna inom vården ligger i linje med föregående år och motsvarar ca 54 procent av den budgeten. De prognostiserade avskrivningarna i förhållande till budgeten ligger i linje med den prognostiserade upparbetningsgraden av investeringarna.

I delårsrapporten för SLL 2015 har landstingsstyrelsen redogjort för en avstämning av det prognostiserade resultatet mot balanskravet. Den finansiella delen av landstingets delårsrapport kommenteras i avsnitt 3.1.2 i denna rapport där bland annat revisionens synpunkter med anledning av balanskravsresultatet framgår.

Revisionens bedömning
Den ekonomiska prognosen för årets resultat bedöms som osäker. Detta främst beroende på om åtgärder för att minska kostnaderna på akutsjukhusen kommer att ge tillräcklig effekt, men även beroende på skatteintäkternas utveckling och om diskonteringsräntan för beräkningen av pensionsskulden sänks. Avvikelserna i förhållande till budgeten har förklarats.

1.1.1 Investeringar

Landstinget står inför omfattande investeringar de kommande åren. I fullmäktiges budget 2015 beräknas de planerade investeringarna för åren 2015 - 2024 uppgå till 75 mdkr. Därutöver tillkommer, enligt budgeten, investeringar för NKS och investeringar i utbyggnad av den nya tunnelbanan, en utbyggnad som i huvudsak kommer att finansieras via medfinansiering. Totalt innebär det investeringar för landstinget på drygt100 mdkr under den kommande tioårsperioden[4]. De ökade investeringsvolymerna innebär ökade kapital- och driftskostnader, som kommer att medföra en stor resultatpåverkan för landstingets verksamheter under lång tid framöver. Av budget 2015 och 2016 framkommer att det är nödvändigt att landstingets nuvarande kostnadsökningstakt minskar om det ska vara möjligt att genomföra den önskade tioåriga investeringsplaneringen med en ekonomi i balans.

I mars 2015 beslutade fullmäktige om en revidering av investeringsstrategin från 2011 och av ansvars- och beslutsordningen från 2012 i syfte att effektivisera planering och hantering av landstingets investeringar. Under 2012 granskade revisionen landstingsstyrelsens styrning och samordning av investeringsverksamheten[5]. Denna och andra granskningar har visat att föreslagna investeringar behöver beskrivas på ett mer ingående sätt för att utgöra ett tillräckligt beslutsunderlag inför beslut i fullmäktige. Det gäller inte minst redovisningen av de effekter i form av framtida kostnader som de föreslagna investeringarna kommer att generera. Revisionen har även påtalat vikten av att det behöver utvecklas en hanteringsordning för att behandla komplexiteten i beslutade investeringar som löper över flera år med överföringar mellan år och objekt. Detta som en förutsättning för landstingsstyrelsen att ha kontroll över både den samlade investeringsvolymen, de enskilda investeringsobjekten och vilka konsekvenser eventuella omprioriteringar medför avseende beslut om tidigare fattade investeringar.

Mot bakgrund av storleken på landstingets investeringar under de kommande åren och kraven på en minskad kostnadsökningstakt i verksamheten för att kunna förverkliga dessa, har revisionen granskat hur landstingsstyrelsen styr, samordnar och prioriterar investeringar inom ramen för en framtida ekonomi i balans. Granskningen, som kommer att presenteras senare under revisionsåret, genomförs i två delar. Den första delen omfattar landstingsstyrelsens styrning och samordning av landstingets investeringsverksamhet,

[4] LS 1403-0399 SLL – Mål och budget 2015 sid 126

[5] Projektrapport nr 8 2012 - Investeringsprocessen i landstinget

med tonvikt på hur landstingsstyrelsen bereder investeringsunderlag inför beslut i fullmäktige och säkerställer god ekonomisk hushållning.

I granskningens andra del kommer revisionen att följa upp hur landstingsstyrelsens säkerställer uppdrag som gäller omprioriteringar av tidigare fattade investeringsbeslut. I fullmäktiges budget för 2015 fick trafiknämnden bl.a. i uppdrag att "se över ambitionsnivåer avseende beslutade och planerade investeringar för perioden 2015–2019 samt föreslå nödvändiga förändringar avseende berörda objekts tid, ekonomi och kvalitet samt därtill hörande konsekvensanalys".

Enligt trafiknämndens budget för 2015 handlar det om behov av att se över ambitionsnivån motsvarande cirka 6 miljarder kronor över perioden 2015-2019. I april 2015 beslutade trafiknämnden "att utan eget ställningstagande överlämna förvaltningens yttrande och förslag till omprioriteringar av investeringar för fortsatt beredning och beslut i landstingsfullmäktige". I samband med budget 2016 beslutade fullmäktige att godkänna trafiknämndens återrapportering av uppdraget. I underlaget till beslutet anges emellertid att trafiknämnden inte lyckats omprioritera kollektivtrafikens investeringar i tillräcklig omfattning med resultatet att investeringsutgifterna för perioden 2016-2019 är högre än beslutade direktiv enligt budget 2015 för samma period.

Revisionen noterar att trafiknämnden genom att besluta om att överlämna förslag till omprioriteringar av investeringar utan eget ställningstagande till fullmäktige inte uppfattar det ansvar som nämnden har i enlighet med kommunallagen och reglementet. Enligt revisionen innebär beslutet ändå att nämnden indirekt tagit ställning eftersom det annars skulle behövts ett alternativt beslut.

1.2 Verksamhetsmässigt resultat ur landstingsövergripande perspektiv

1.2.1 Verksamhetsmässigt resultat inom hälso- och sjukvården

Som en konsekvens av svårigheterna för akutsjukhusen att leverera vård i enlighet med gällande vårdavtal förväntas de sammantagna vårdtillfällena i landstinget bli lägre under året än vad som budgeterats. Akutsjukhusen anger framförallt bristen på sjuksköterskor som en viktig orsak till den lägre produktionen. Under 2015 beräknas antalet läkarbesök och övriga vårdgivarbesök bli högre än 2014 och något högre än budget.

Ett av landstingets övergripande mål är att tillgängligheten och kvaliteten inom hälso- och sjukvården ska förbättras. Tillgängligheten avseende besök hos husläkare har försämrats, måluppfyllelsen bedöms som osäker. Andelen patienter som har väntat 30 dagar eller mindre till mottagningsbesök har försämrats medan målet om andelen som fått behandling inom vårdgarantins gräns på 90 dagar bedöms uppnås.

Revisionen noterar att antalet väntande patienter till besök och/eller behandling[6] enligt hälso- och sjukvårdsnämndens delårsrapportering har ökat med ca 50 procent jämfört med samma period förra året. Revisionen menar att denna ökning av antal väntande till vård och behandling vid akutsjukhusen kan vara en indikation på att det kan finnas svårigheter att upprätthålla tillgängligheten. Revisionen kommer att följa utvecklingen.

Landstingsstyrelsen bedömer att målet om en förbättrad tillgänglighet och kvalitet inom hälso- och sjukvården kommer att uppnås på helårsbasis, men det framgår inte av delårs-

[6] Uppgifter från Centrala väntetidsregistret (CVR), CVR mäter inte andelen väntande utan totalt antal väntande. Det är också oklart vilken andel av patienterna som utgör väntande.

rapporten vilket underlag landstingsstyrelsen har för bedömningen och hur de indikatorer som inte uppfyllts i samband med delårsrapporteringen ska kunna uppfyllas på helårsbasis.

1.2.2 Verksamhetsmässigt resultat inom kollektivtrafiken

Antalet påstigande inom kollektivtrafiken på land beräknas öka något jämfört med föregående år och budget. Prognosen för resevolymerna inom färdtjänsten överensstämmer totalt sett med budget. Färdtjänstresorna beräknas minska, medan sjukresorna ökar i motsvarande grad. Prognosen för antalet resenärer i sjötrafiken är i enlighet med budget.

Av trafikförsörjningsprogrammet och fullmäktiges budget framgår att de övergripande målen för kollektivtrafiken är attraktiva, effektiva och tillgängliga resor. Enligt landstingsstyrelsens anvisningar för delrapporten ska måluppfyllnad för trafiken prognostiseras per augusti. I de fall prognos inte är möjlig att ta fram ska detta förklaras. Nämnden lämnar ingen prognos, och heller ingen förklaring till varför detta saknas.

I delårsrapporten redovisas nämndens mål vad gäller punktlighet och nöjdhet. Punktligheten har per augusti 2015, jämfört med föregående år, ökat för tunnelbana, lokalbana och sjötrafik medan den minskat för pendeltåg, buss och färdtjänst. Pendeltåg och buss ligger under årsmålet. Nöjdheten har ökat för alla trafikslag utom för pendeltåg där andelen nöjda sjunkit något. Pendeltågstrafiken är den trafik som resenärerna är minst nöjda med.

1.2.3 Bedömning av måluppfyllelse

Landstingsfullmäktige har beslutat om sex övergripande mål och 19 delmål, vilka mäts och följs upp genom 43 indikatorer. Ett delmål bedöms vara uppfyllt när minst hälften av underliggande indikatorer är uppfyllda och på motsvarande sätt anses ett övergripande mål vara uppfyllt när minst hälften av delmålen är uppfyllda. Landstingsstyrelsen har i samband med delårsrapporteringen följt upp två av de övergripande målen, en ekonomi i balans och förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården.

Styrelsen prognostiserar att *ekonomi i balans* kommer att uppnås. Revisionen konstaterar dock att det i delårsrapporten saknas prognoser för måluppfyllelsen för tre av fem indikatorer till detta mål. Dessutom prognostiseras för helåret ett negativt resultat efter balanskravsjusteringar på 481[7] mnkr. För 2015 beräknas omställningskostnader som uppstår som en följd av Framtidens hälso- och sjukvård uppgå till 529 mnkr, vilka ska täckas med reserverade medel i eget kapital (se avsnitt 1.1.1).

Styrelsen prognostiserar att målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården* uppnås för helåret 2015, trots att prognosen är osäker för fem av tio indikatorer och prognos saknas för indikatorn andel specialistläkarbesök som utförts av specialistläkare utanför sjukhus.

Landstingsstyrelsen prognostiserar att det övergripande målet *ett fritt och tillgängligt kulturliv* med hög kvalitet kommer att uppfyllas, men har inte genomfört någon uppföljning som styrker prognosen. Det saknas prognos för delmålen och indikatorer. Indikatorerna är inte mätbara och revisionen noterar att ett arbete pågår med att ta fram lämpliga indikatorer.

Det saknas prognos för det övergripande målet *attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare*. Styrelsen prognosticerar dock att delmålet systematisk kompetensplanering kommer

[7] Enligt resultaträkningen -479 mnkr. Balanskravsresultatet är justerat för reavinst på 2 mnkr

att uppnås. Målet mäts genom andel av landstingets förvaltningar och bolag som påbörjat införandet av landstingets modell för systematisk kompetensplanering. Att mäta andel verksamheter istället för andel medarbetare riskerar att ge en missvisande bild; 63 procent av förvaltningarna har påbörjat införandet vilket motsvarar ca 16 procent av den totala personalstyrkan inom Stockholms läns landsting.

Revisionens bedömning
Revisionens bedömning kvarstår att det behövs en översyn av principerna för hur slutsats om måluppfyllelse kan dras för landstingets övergripande mål. Exempelvis menar revisionen att underlaget för landstingsstyrelsens prognos att målet ekonomi i balans kommer att uppnås inte är tillräckligt eftersom det för tre av fem indikatorer inte redovisas någon prognos. En fråga är också hur indikatorn *ett positivt resultat enligt balanskravet* ska bedömas. Landstingsstyrelsen redovisar en prognos på 48 mnkr. Årets resultat enligt resultaträkning är negativt och prognostiseras till -479 mnkr, men det framgår att det finns synnerliga skäl att inte reglera detta (se avsnitt 3.1.2).

Styrelsen prognostiserar att målet *förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården* uppnås för helåret 2015, trots att prognosen är osäker för fem av tio indikatorer.

1.3 Uppdrag från fullmäktige

Uppdrag är ett sätt för den politiska ledningen att styra och följa upp verksamheter mot uppsatta mål. Uppdrag ges i samband med beslut om budget, men även löpande under året. Landstingets styrelser och nämnder ska i enlighet med anvisningar från landstingsstyrelsens förvaltning lämna en redovisning av status på erhållna uppdrag under 2015 och på tidigare erhållna uppdrag.

Av delårsrapporten för SLL framgår att ett uppdrag från 2015 är genomfört och att 28 uppdrag (97 procent) är delvis genomförda. Från tidigare år återstår 16 delvis genomförda uppdrag. Löpande under innevarande år har landstingsstyrelsen erhållit tio uppdrag, varav åtta har genomförts helt eller delvis. Från föregående år kvarstår tolv uppdrag som inte genomförts.

En översiktlig granskning av uppdrag till verksamheter inom landstinget visat att SLL angivit att vissa uppdrag är delvis genomförda. Ett exempel där status är otydlig gäller uppdraget att alla styrelser och nämnder ska implementera fullmäktiges investeringsstrategi. Revisionens granskning har visat att ett antal nämnder och styrelser ännu inte implementerat investeringsstrategin. Flera av dessa har dock mycket små investeringsbudgetar i förhållande till den övriga verksamheten.

Revisionen kommer inför årsrapporten till landstingsstyrelsen att genomföra en granskning av landstingsstyrelsens uppföljning av uppdragen.

1.4 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat för LSF

Landstingsstyrelsens förvaltning (LSF) prognostiserar årets resultat till 85 mnkr, vilket överstiger fullmäktiges resultatkrav med 85 mnkr. Prognosen har påverkats av besparingar på 30 mnkr och oförbrukade medel på 55 mnkr avseende ALF-avtal[8]. Från och med 2015 får varken statliga ALF-medel eller SLL-medel reserveras till nästkommande år. Tidigare oförbrukade medel som finns på balansräkningen kommer därför att intäktsföras.

[8] Genom ALF-avtalet (avtalet om läkarutbildning och forskning i hälso- och sjukvården) regleras statens ersättning för landstingens kostnader för utbildning av läkare och kliniskt forskning.

I förvaltningens uppgifter ingår att ge stöd till landstingets verksamheter i arbetet med att uppnå landstingets övergripande mål. LSF har ett särskilt ansvar för att leda och styra arbetet för tre av landstingets sex övergripande mål; Ekonomi i balans, Hållbar tillväxt och utveckling, Attraktiv och konkurrenskraftig arbetsgivare.

LSF:s interna mål är nedbrutna till lokala och verksamhetsnära mål. Under 2015 har förändringar genomförts med bland annat förstärkt ägarstyrning och en ny roll för landstingsdirektören. Denna förändring kräver enligt LSF ett annorlunda sätt att mäta och utvärdera verksamheten på. LSF:s ledning har under 2015 arbetat fram effekt- och resultatmål med mätetal vilka kommer att följas upp vid årsbokslutet.

Revisionens bedömning
Avvikelser i förhållande till budget har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredställande sätt i delårsrapporten.

Revisionen bedömer LSF:s prognos för det ekonomiska och verksamhetsmässiga resultatet i allt väsentligt som rimlig.

1.5 Ekonomiskt resultat för landstingsfastigheter Stockholm

Landstingsfastigheter Stockholm (LFS) är en resultatenhet inom Stockholms läns landsting som sköter den ekonomiska redovisningen av landstingets vårdfastigheter. Fastigheterna förvaltas tekniskt och ekonomiskt av Locum enligt avtal med Stockholms läns landsting. Fastighetsbeståndets totala lokalyta uppgår till cirka 2 miljoner kvadratmeter.

Locum prognostiserar årets resultat i LFS till 235 mnkr, vilket är i nivå med fullmäktiges resultatkrav. Verksamhetens intäkter prognostiseras till 2 727 mnkr, vilket är 151 mnkr (6 procent) högre än budgeterat. De högre intäkterna avser främst bidrag från landstinget till omställningsarbetet för de nya sjukhusen i Sollentuna, Södertälje, Danderyd och Södersjukhuset. Hyresintäkterna väntas minska med 24 mnkr för helåret på grund av en större hyresreduktion avseende Karolinska Universitetssjukhuset Solna än budgeterat samt på nya hyresreduktioner för S:t Görans sjukhus p.g.a. framflyttat färdigställande av ny akut- och ambulanshall.

Verksamhetens totala kostnader, inkl. avskrivningar och finansiella poster, uppgår enligt prognosen till 2 492 mnkr, vilket är 151 mnkr (6 procent) högre än budgeterat. Verksamhetens kostnader (exklusive avskrivningar och finansiella poster) påverkas av högre förvaltningskostnader till följd av ovan nämnda omställningsarbeten.

Investeringarna i landstingets vårdfastigheter prognostiseras uppgå till 2 700 mnkr vid årets slut, vilket är i nivå med landstingsfullmäktiges investeringsbudget. Upparbetningsgraden på investeringar per den sista augusti är 58 procent.

Revisionens bedömning
Avvikelser i förhållande till budget har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredställande sätt i delårsrapporten. Revisionen bedömer styrelsens prognos för det ekonomiska resultatet i allt väsentligt som rimlig.

1.6 Ekonomiskt och verksamhetsmässigt resultat för FUT

Förvaltningen för utbyggd tunnelbana, (FUT) har ett nollresultat i enlighet med fullmäktiges beslut. Förvaltningens kostnader matchas med motsvarande intäkt för perioden. Detta sker genom en justering av de bidrag som förvaltningen enligt avtal om medfinansiering erhåller från parterna i Stockholmsförhandlingen. Bidragen redovisas i sin helhet i balansräkningen.

Sett till investeringsbudgeten så bedömer landstingsstyrelsen att investeringsutgifterna under året kommer att överskrida budgeten med 91 mnkr, eller med cirka 19 procent på helårsbasis. Orsaken är till största delen att tunnelbaneprojekten till Nacka och söderort, samt till Barkarby kommer att intensifieras under andra halvan av året jämfört med planeringen i budget. Landstingsstyrelsen räknar dock med att de totala investeringsramarna för respektive delprojekt inte kommer att överskridas.

Landstingsstyrelsen bedömer att fullmäktiges mål för verksamheten kommer att nås

Revisionens bedömning
Landstingsstyrelsen prognostiserar ett nollresultat för FUT, vilket är i överensstämmelse med fullmäktiges resultatkrav. Avvikelser i förhållande till budget har i huvudsak analyserats och kommenterats på ett tillfredställande sätt i delårsrapporten.

1.7 Revisionens samlade bedömning

Landstingsstyrelsens prognos för årets resultat för SLL är -479 mnkr. Resultatet före omställningskostnader avseende framtidens hälso- och sjukvård beräknas uppgå till 50 mnkr, vilket är i linje med budgeterat resultat på 53 mnkr. Skälet är att tidigare reserverade medel i eget kapital enligt beslut i landstingsfullmäktige ska täcka omställningskostnader som uppstår som en följd av Framtidens hälso- och sjukvård. Prognosen visar en högre kostnadsökning än budgeterat. Revisionen konstaterar att kostnadsökningstakten ytterligare behöver minska om det ska vara möjligt att genomföra planerade investeringar med en ekonomi i balans. Prognosen för året förutsätter bl.a. att åtgärdsprogrammen inom flera av landstingets verksamheter ger avsedda effekter. Granskningen visar dock att det är osäkert om Karolinska universitetssjukhuset och Danderyds sjukhus AB kommer att uppnå fullmäktiges resultatkrav.

Landstingsstyrelsen har i samband med delårsrapporteringen följt upp två av de övergripande målen, en ekonomi i balans och förbättrad tillgänglighet och kvalitet i hälso- och sjukvården och bedömer att dessa kommer att nås. Revisionen konstaterar dock att delårsrapporten inte ger underlag för denna bedömning. Som revisionen tidigare framfört behövs en översyn av principerna avseende slutsats om måluppfyllelse för landstingets övergripande mål.

Revisionen bedömer landstingsstyrelsens prognoser för det ekonomiska resultatet och det verksamhetsmässiga resultatet som osäkra.

2 Styrning, samordning och kontroll

2.1 Ekonomistyrning ur ett landstingsövergripande perspektiv

2.1.1 Ekonomistyrning

Under flera år har det framgått i fullmäktiges budget att kostnadsutvecklingstakten behöver brytas. Revisionen har i flera rapporter under de senaste åren kritiserat landstingsstyrelsen för en otydlig ekonomistyrning. Bland annat har förutsättningarna för framförallt akutsjukhusen ändrats vid flera tillfällen. I årets granskning har tonvikten legat på den centrala ekonomistyrningen av vården. En mer utförlig beskrivning av granskningens iakttagelser finns i bilaga 3 till denna rapport. Revisionen noterar att förutsättningarna för en stärkt ekonomistyrning följer av den stärkta ägarstyrningen från 2015 (se avsnitt 2.2.1). Exempel på detta är de kontinuerliga uppföljningsmötena mellan sjukhusledningarna och landstingsledningen om akutsjukhusens ekonomiska situation. Ett annat exempel på en stärkt ekonomi- och ägarstyrning är att landstingsledningen anlitat konsulter för att komma till rätta med den höga kostnadsökningstakten på Danderyds

sjukhus. Även de kommande omställningsavtalen, med ekonomiska ramar från och med 2016 som förhandlats fram mellan ägaren, beställaren och respektive vårdgivare, bedöms av revisionen skapa bättre förutsättningar för en samordning av ägar- och beställarstyrningen som tidigare fungerat i två separata spår.

Revisionen har tidigare påtalat att en långsiktig ekonomistyrning av landstingets verksamheter bygger på transparenta och förutsägbara beslut. Att förändra de ekonomiska förutsättningarna, som för vissa nämnder och styrelser skett flera gånger under innevarande budgetår, skapar inte sådana förutsägbara förutsättningar. Revisionen har tidigare pekat på problemen med engångsersättningar till sjukhusen. Under året har HSN i april beslutat att öka ersättningen till de landstingsdrivna akutsjukhusen med 590 mnkr. Centrala företrädare för landstingsstyrelsens förvaltning betonar att det i och med övergången till omställningsavtalen 2016, men även för återstoden av 2015, inte längre finns extra medel att tillgå.

Revisionens bedömning
Förutsättningarna för en stärkt ekonomistyrning har ökat genom den pågående utvecklingen av landstingets ägarstyrning. Ett exempel är omställningsavtalen som kan skapa bättre förutsättningar för en tydligare styrning och samordning. Att ekonomistyrningen har blivit tydligare har även visat sig i att landstingsledningen anlitat konsulter för att komma till rätta med den höga kostnadsökningstakten på Danderyds sjukhus. Revisionen avser att följa den vidare utvecklingen av både ekonomi- och ägarstyrning.

2.1.2 Omställningskostnader

För åren 2015-2018 planeras omställningskostnaderna inom ramen för framtidens hälso- och sjukvård att uppgå till 3 500 mnkr[9]. Landstingsfullmäktige har under åren 2011-2013 beslutat att reservera medel i eget kapital för att täcka dessa. Omställningskostnaderna vid delåret uppgår till 166 mnkr för hela landstinget och prognosen är 529 mnkr för helåret. Dessa kostnader ska särredovisas hos akutsjukhusen, landstingsfastigheter Stockholm och hos hälso- och sjukvårdsnämnden samt i den sammanställda redovisningen för landstinget. Periodens och det prognostiserade resultatet för helåret ska analyseras exklusive omställningskostnaderna för att få jämförbarhet mellan åren. LSF har tagit fram en definition av omställningskostnader samt en anvisning för redovisning och för rapportering till LSF av redovisade omställningskostnader. Landstingsstyrelsen leder dessutom ett nätverk med representanter från berörda verksamheter i syfte att förebygga oklarheter kring definitioner för att förhindra felaktigheter i rapporteringen av dessa kostnader.

Revisionen har översiktligt granskat kvalitetssäkring, rapportering och redovisning samt avstämning av inrapporterade omställningskostnader mot underlag från koncernredovisningssystemet Cognos Controller. Inga väsentliga avvikelser har framkommit men revisionen noterar att LSF inte kontrollerar eller kvalitetssäkrar riktigheten i de rapporterade kostnaderna, däremot görs en rimlighetsbedömning mot budgeterade kostnader.

Revisionens bedömning
Landstingsstyrelsen har utvecklat tydlig definition och anvisningar för redovisning och rapportering av omställningskostnader. Dessutom förs dialog i ett nätverk med berörda verksamheter. Revisionen föreslår att LSF även kompletterar med stickprovskontroller.

[9] LS 1403-0399 Mål och budget 2015

2.1.3 Uppföljning av NKS-projektet

I april 2008 beslutade landstingsfullmäktige att bygga ett nytt universitetssjukhus i Solna med finansiering via Offentlig-Privat-Samverkan (OPS) som skulle tas i drift i olika faser under perioden 2015-2017.

Revisionen har under hösten genomfört en metastudie i syfte att ge en samlad bild av revisionens granskningar av landstingsstyrelsens styrning av NKS-projektet. Från 2011 har revisionen i projektrapporter och i årsrapporter påtalat risker och brister vad gäller ansvarsförhållanden, transparens och insyn i beslutsfattandet, byggnadsteknisk uppföljning och kontroll samt ändringar och tillägg. Revisionens har även efterfrågat en samlad kostnadsbild för det totala NKS-projektet. Revisionen konstaterar utifrån årets granskning att redovisningen till fullmäktige kan utvecklas ytterligare för att ge en samlad bild av de investeringar som fullmäktige beslutat om i anslutning till projektet, de tilläggsavtal som tecknats kopplat till OPS-avtalet och NKS-projektets beräknade framtida kostnader.

Under 2013 och 2014 har en betydande andel tilläggsarbeten och tillkommande bygginvesteringar beslutats. Några av de större planerade investeringarna exkluderades redan inledningsvis från OPS-avtalet men ytterligare investeringar har tillkommit, vilket innebär att det färdigbyggda NKS kommer att bli mer omfattande än vad som planerades inför OPS-avtalet. Uppgifter på landstingets webbplats för NKS[10] ger följande redovisning av NKS-projektet:

- 14,5 mdkr avseende byggnation i enlighet med OPS-avtalet
- 1,5 mdkr i tilläggsbeställningar (påbyggnad behandlingsbyggnad, tillagningskök)
- 2,5 mdkr i övriga bygginvesteringar (Thorax, Astrid Lindgrens barnsjukhus)
- 4,3 mdkr avseende främst medicinteknisk utrustning

Detta innebär att totala utgifter för att bygga och utrusta NKS beräknas bli 22,8 mdkr.

OPS-avtalet som sträcker sig fram till år 2040 innefattar utöver byggnationen, också drift, underhåll, finansiering samt lokalvård och teknisk service. Det innebär att landstinget ska betala 52,2 mdkr till projektbolaget SHP (Swedish Hospital Partners) fram till år 2040. Därutöver tillkommer kostnader då landstingets egna investeringar i utrustning, tilläggsbeställningar och övriga byggnationer tas i bruk. På landstingets webbplats anges att utgifterna totalt beräknas uppgå till cirka 61 mdkr, men det handlar snarare om de betalningar (kassaflöde) som landstinget kommer att belastas av med anledning av projektet.

I revisionens årsrapport till landstingsstyrelsen 2014 noterades brister i hantering av beslut om och uppföljning av tilläggsarbeten. Enligt uppgifter i september 2015 har NKS Bygg inom landstingsstyrelsens förvaltning nu tagit fram en rutin som reglerar när tilläggsarbeten får starta och när betalning får ske. Revisionen noterar i sammanhanget att varje enskilt tilläggsarbete inte budgeteras separat utan istället görs en övergripande budgetering inom ramen för landstinget investeringsbudget som fullmäktige fastställer. Enligt uppgift följs tilläggsavtalen upp löpande per beslut. Enligt revisionens bedömning bör styrning och uppföljning av tilläggsarbeten utvecklas för att säkerställa att överskridande av budget framöver inte sker på total nivå.

NKS Bygg har, enligt uppgift, haft begränsat utrymme för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning av OPS-avtalet samt för uppföljning av ändringar och tillägg. Arbetet har till stor del fokuserats på administration av omfattande ändringsförfrågningar och tilläggsarbeten. Granskningen under 2014 visade att NKS Bygg utgått från bankernas oberoende tekniska rådgivare samt på månadsrapporten från SHP. Uppföljningen 2015

[10] www.nyakarolinskasolna.se

visar att detta förhållande kvarstår eftersom man gör bedömningen att egna kontroller inte är nödvändiga. Av landstingsstyrelsens yttrande angående revisionens årsrapport 2014 framgår; Risken för att betalning av ännu inte färdigställda arbeten sker är mycket låg. Dels finns bankernas oberoende tekniska rådgivare som kontrollerar och utfärdar intyg vartefter bygget färdigställs kopplat till den finansiella modellen, dels får NKS Bygg en månadsrapport från Swedish Hospital Partners AB där de redovisar produktion och tidplan och dessutom görs regelbundna besök ute på byggarbetsplats.

Revisionen har i sina granskningar visat att de kostnadskontrollerande mekanismerna varit svaga. Uppdelningen av projektet i ett bygg- och utrustningsuppdrag som landstingsstyrelsen ansvarar för och ett verksamhetsuppdrag som Karolinska Universitetssjukhuset ansvarar för förenklar infasningen av sjukhusets verksamhet i NKS men har även inneburit att ansvaret för kostnadsökningar på grund av ändrings- och tilläggsarbeten varit mindre tydligt. NKS Bygg har inte bedömt sig ha möjlighet att ifrågasätta de professionella företrädarnas argument för ändringar och tillägg, vilka ofta också haft politiskt stöd.

Revisionen noterar att principerna för hyressättning och avgifter för fastighetstjänster och andra närliggande kringtjänster inte är klara. Det kommer enligt förvaltningen inte vara möjligt att skapa en full finansiering via hyra och hyresintäkter då det skulle innebära en mycket stor tyngd av lokalkostnader på verksamheterna. En subventionering av hyreskostnaderna kommer därför enligt förvaltningen sannolikt att aktualiseras. Ett särskilt problem utgör i vilken utsträckning även utomlänspatienter ska omfattas av subventioner. Detta för att kunna behålla konkurrenskraften då NKS ska utgöra ett nav för avancerad sjukvård som även riktar sig till patienter utanför länets gränser.

Revisionens bedömning
Revisionen bedömer att ansvarsförhållanden har förtydligats och att transparensen i beslutsfattandet till viss del har ökat. Revisionen konstaterar dock att styrning och uppföljning av tilläggsarbeten kan förbättras.

Redovisning och prognos av investeringsutgifter och kostnader för NKS-projektet har utvecklats bland annat genom löpande rapportering till landstingsstyrelsens arbetsutskott och på den särskilda hemsidan för NKS-projektet. Redovisningen till fullmäktige i bland annat delårsrapport och årsrapport kan utvecklas ytterligare för att ge en samlad bild av de olika delarna i projektet inklusive framtida driftkostnader.

Landstingsstyrelsen bör utveckla och tydliggöra hur finansiering av drift och förvaltning av NKS ska hanteras.

Rekommendationer:

- Landstingsstyrelsen bör skapa förutsättningar för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning för att säkerställa arbeten, tjänster och leveranser med den kvalitet som följer av OPS-avtalet.

2.2 Styrning och samordning ur landstingsövergripande perspektiv

2.2.1 Ägarstyrning

Stockholms läns landsting står inför stora utmaningar framöver. Det ställer krav på en tydligare och mer långsiktig strategi för styrning. I november 2014 fattade fullmäktige beslut om en ny politisk organisation för Stockholms läns landsting[11]. Utgångspunkten för förändringarna var enligt landstingsrådsberedningen "att skapa en tydligare politisk struk-

[11] Beslut i fullmäktige om ny politisk organisation för SLL, LS 1410-1178

tur bl.a. genom stärkt ägarstyrning. Förändringarna syftar också till att stärka de demokratiska processerna och för att möta de utmaningar som finns inom kollektivtrafiken och sjukvården."

Ändringar har utifrån beslutet därefter genomförts i såväl ägarpolicy, generella och specifika ägardirektiv för bolag samt i bolagsordningen för Landstingshuset i Stockholm AB (LISAB) som är moderbolag för de landstingsägda bolagen (utom SL AB-koncernen). Landstingsstyrelsen ska utöva ett aktivt ägarskap genom styrelserepresentation i LISAB. Nämnder som drivs i bolagsliknande former ska på motsvarande sätt styras genom landstingsstyrelsens ägarutskott. Som en del i den stärkta ägarstyrningen har alla specifika ägardirektiv kompletterats med att "Till styrelsen ska landstingsdirektören eller av landstingsdirektören utsedd representant adjungeras".[12] Ägaren, representerad av landstingsdirektören eller av honom adjungerad vice vd i LISAB, har under året deltagit vid styrelsemöten för de tre största akutsjukhusen och SLSO. Målet är dock att ägaren i fortsättningen ska vara representerad även vid de övriga bolagens styrelsemöten.

En annan form av stärkt ägarstyrning under hösten är att ett externt expertteam engagerats av LISAB för att lämna förslag till konkreta åtgärder för att bryta kostnadsökningstakten på DSAB[13].

Mot bakgrund av att den politiska organisationen förändrats så pågår även en översyn av de centrala förvaltningarna. En ny funktion med koncernövergripande ansvar för landtingets ekonomi och styrningsfrågor kommer att börja gälla från november 2016.

En del i den nya ägarstyrningen är de omställningsavtal för de landstingsdrivna akutsjukhusen som kommer att gälla från och med 2016. Avtalen som ingås mellan tre parter, ägaren, beställaren och respektive vårdgivare, kan ge möjligheter till en bättre samordning av styrningen, vilket revisionen tidigare efterfrågat. Syftet med omställningsavtalen är att underlätta genomförandet av Framtidsplanen och ge parterna en tydlig ekonomisk ram för hela avtalstiden 2016 - 2019. Enligt de ursprungliga planerna skulle avtalen vara klara sista juni 2015. Arbetet har dock dragit ut på tiden och HSN förväntas nu som sista part behandla dem den tredje november.

Under hösten och vintern kommer revisionen att genomföra ett projekt med fokus på om ägarstyrningen utvecklas i linje med fullmäktiges beslut, om ägar-och beställarstyrningen samordnas samt hur ledamöterna i bolagens styrelser ser på landstingets ägarstyrning och sin roll som styrelserepresentant.

2.2.2 Samverkan mellan Internfinans och Landstingsstyrelsen

Finansförvaltningen hanteras i Stockholms läns landsting av AB Stockholms Läns Landstings Internfinans (Internfinans), som är ett helägt bolag. Bolaget fungerar som internbank, med uppdrag att bland annat hantera intern in- och utlåning, agera externt i låne- och placeringsfrågor samt hantera finansiella risker för landstingskoncernen. Fullmäktige har beslutat om en ram för SLL:s samlade upplåning på 95 mdkr. Revisionen har granskat om ansvarsfördelningen mellan landstingsstyrelsen, genom resultatenheten koncernfinansiering, och Internfinans är tydlig.

Ett samverkansavtal har tecknats mellan Internfinans och landstinget, vilket styr bolagets uppdrag gentemot landstingets förvaltningar och helägda bolag. Utöver samverkansavta-

[12] Beslut i fullmäktige om ändrade specifika ägardirektiv 2015-02-17, LS 1411-1289

[13] Stöd till ledningen för DSAB LS 2015-1047

let regleras även verksamheten av finanspolicyn[14] för SLL, riktlinjer kopplade till finanspolicyn, bolagsordning, ägardirektiv, vd-instruktion samt arbetsordning för styrelsen. Av finanspolicyn framgår bland annat att landstingsstyrelsen ansvarar för landstingets medelsförvaltning och hantering av finansiella risker. Landstingsstyrelsen beslutar om avtal mellan landstinget och extern förvaltare samt träffar samverkansavtal mellan landstinget och Internfinans. Av finanspolicyn framgår också att landstingsstyrelsens förvaltning är landstingsstyrelsens verkställande organ där resultatenheten koncernfinansiering svarar för uppföljning av att den finansiella verksamheten bedrivs i enlighet med fastställd finanspolicy.

Upplägget leder till en snabb beslutshantering, men det ställer krav på en tydlig ansvarsfördelning gentemot bolaget samt rapportering till ägaren. Granskningen visar att landstingsstyrelsens delegation till landstingsdirektören att utse befattningshavare med befogenhet att fatta beslut och teckna avtal som berör den finansiella verksamheten i enlighet med föreskrifterna för medelsförvaltningen är förenlig med kommunallagen.

Revisionens bedömning
Återrapportering av finansverksamheten sker i månads- och delårsrapporter samt i årsredovisningar. Revisionens bedömer att rapporteringen till landstingsstyrelsen är tillräcklig.

Granskningen visar att ansvarsfördelningen mellan Internfinans AB och landstingsstyrelsen är tydlig och ger förutsättningar för en tillräcklig intern kontroll.

2.2.3 Samordning mellan FUT och trafikförvaltningen

Som ett resultat av den s.k. Stockholmsförhandlingen beslutade fullmäktige att uppdra åt landstingsstyrelsen att ansvara för utbyggnaden av tre tunnelbanelinjer samt att införskaffa och färdigställa depåer och fordon. Landstingsstyrelsen beslutade om en ny förvaltning för detta ändamål, förvaltningen för utbyggd tunnelbana, FUT. Landstingsstyrelsen och trafiknämnden har därmed angränsande ansvarsområden. Enligt reglementet ansvarar landstingsstyrelsen för genomförandet av utbyggnaden av tunnelbanan samt övriga åtgärder som beslutas inom ramen för 2013 års stockholmsförhandling. Parallellt med detta så ska trafiknämnden fullgöra landstingets uppgifter som kollektivtrafikmyndighet, som bland annat medför ett ansvar för kollektivtrafik på land. Vidare har trafiknämnden enligt reglementet ansvar för landstingets trafikplanering och för att utarbeta förslag till regionala trafikförsörjningsprogram. I samband med beslut om budget 2015 beslöt fullmäktige att: *"uppdra åt trafiknämnden att, i samråd med landstingsstyrelsen, utreda tillkommande investeringsbehov för befintlig tunnelbana, bytespunkter samt angränsande anläggningar med anledning av beslutad överenskommelse om utbyggnad av tunnelbana i enlighet med 2013 års Stockholmsförhandling"*

De berörda förvaltningarna har skapat ett ramverk, en organisation och gemensamt enats om styrande dokument och arbetsprocesser för att underlätta för samverkan. Förvaltningarna har gemensamt specificerat vilken funktion som har ansvar för respektive delåtagande. Strategiskt övergripande frågor som exempelvis om signalsystem tas upp i samverkan på bland annat förvaltningschefsnivå. En samordningsgrupp ansvarar för koordinering och samordning av gränsdragningsfrågor och ekonomiska frågor. Gruppen fungerar som beredande organ till förvaltningscheferna i syfte att säkerställa en samsyn och förankring i och mellan de berörda organisationerna. Vidare sker samordning mellan förvaltningarna i projektspecifika respektive tematiska arbetsgrupper.

[14] Landstingsfullmäktige 2014-12-17, LS 1406-0777

Revisionens granskning har visat att gränsdragningen mellan förvaltningarna i flera fall är svår. Ett utvecklingsarbete pågår där förvaltningarna är i slutskedet med framtagandet av en processbeskrivning avseende gränsdragningsfrågor. Processen utgår dels från ett operativt arbetssätt, dels från en mer strategiska hantering av gränsdragningsfrågor. En del av processen är att tillsammans logga alla gränsdragningsfrågor på ett transparant sätt.

I den kontinuerliga samverkan mellan förvaltningarna är systemmål, tidplanering och riskfrågor viktiga områden. När det gäller samverkan kring systemmålen kommer det landstingsövergripande systemperspektivet att beaktas. Arbetet med systemmål intensifieras under 2015/2016. Vidare sker en successiv avstämning kring förvaltningarnas olika tidplaner, med utgångspunkt från de av landstinget avtalade tidplanerna i 2013 års Stockholmsöverenskommelse. Det arbetet beräknas vara klart under 2015/2016. Förvaltningarna arbetar sedan sommaren med att utveckla samverkan kring riskarbetet avseende gemensamma risker.

Revisionens bedömning
Revisionen bedömer att FUT och trafiknämnden har skapat förutsättningar för en samverkan i syfte att minimera gränsdragningsproblematiken mellan dem och att de framtagna styrdokumenten lägger en grund för detta arbete. Revisionen vill även lyfta fram vikten av att vidareutveckla ett landstingsövergripande systemperspektiv med gemensamt riskarbete, tidplan och mål för tunnelbanesystemet som helhet.

2.2.4 Forskningsdatas tillgänglighet

Revisionen har granskat vilka åtgärder som landstingsstyrelsen har vidtagit med anledning av uppdraget från fullmäktige i budget 2015, om att utreda och föreslå hur register och databaser ska integreras för att ge stöd åt klinisk forskning. SLL forskning och innovation har ansvaret för uppdraget, som hanteras integrerat med övriga budgetuppdrag med forskningsanknytning, då dessa delvis överlappar varandra. Uppdraget har även en tydlig koppling till samverkansprojektet för utveckling av hälso- och sjukvårdens framtida informationssystem 3R[15].

I granskningen har framgått att relevanta register och databaser på sikt, när dagens regelverk anpassats, bör tillgängliggöras för forskning i hela vårdkedjan. Granskningen visar att det pågår arbete med inventering avseende befintliga register och databaser samt översyn av regelverk. Vidare pågår utveckling av tekniska lösningar för att skapa tillgänglighet till informationssystem oberoende av hälso- och sjukvårdens respektive forskningens framtida organisation.

Förutom att SLL forskning och innovation initierar åtgärder inom uppdragets ram, pågår utvecklingsarbetet inom olika delar av landstinget, till stor del inom ramen för och kring 3R-projektet. Vid granskningen framkom emellertid att funktionen för Strategisk IT i SLL saknade uttalad kännedom om SLL forskning och innovations uppdrag och att uppdraget var okänt för 3 R-projektet:s ledning. Revisionen noterade dessutom att funktionen SLL forskning och innovation saknar representation avseende forskningsfrågorna i 3R-projektet. Däremot är SLL forskning och innovation representerad i direktörsgruppen, som bl.a. fungerar som styrgrupp för 3R.

[15] Projektet är ett samarbete mellan Region Skåne, Stockholms läns landsting och Västra Götalandsregionen, som tillsammans ska upphandla en vårdinformationsmiljö som bl.a. innehåller ett gemensamt journalsystem, möjliggör för utveckling, innovation och forskning samt har ett gränssnitt ut mot patienter och invånare.

Någon avrapportering av uppdraget till fullmäktige har inte planerats under 2015. Uppdraget behandlas övergripande i den nya FoUU-strategin[16], som är under framtagning. Det finns risk för att uppdragets förslag om integrering av register och databaser för att ge stöd åt klinisk forskning inte rapporteras i tid för att påverka kravspecifikationen för det nya informationssystemet inom ramen för 3R-samarbetet.

Revisionens bedömning
Det behövs en tydligare samordning inom landstinget av samtliga aktiviteter med beröring till uppdraget om forskningsdatas tillgänglighet. Framförallt finns behov av en stärkt koppling till samverkansprojektet 3R. Risk finns annars för att arbetet pågår i parallella spår och att kravställning i 3R-projektet inte presenteras i tid för att påverka det nya informationssystemet. Roller och ansvar mellan SLL forskning och innovation samt 3R-projektet respektive Strategisk IT i SLL behöver tydliggöras. Vidare behövs en närmare samverkan mellan dessa.

2.3 Intern kontroll

2.3.1 Intern kontroll ur ett landstingsövergripande perspektiv

Det saknas fortfarande en process för analys av de internkontrollplaner som nämnder och styrelser inom SLL lämnat till landstingsstyrelsens förvaltning (LSF), vilket innebär att de fortfarande inte används som ett underlag till den landstingsövergripande internkontrollplanen. I årsrapport 2014 till landstingsstyrelsen rekommenderade revisionen att de lokalt för LSF framtagna riktlinjerna för internkontroll[17] kan ge underlag till att ta fram centrala tillämpningsanvisningar kopplat till policy för internkontroll inom SLL. Enligt uppgift arbetar LSF med att ta fram mallar och metodik som ska publiceras som en rutin i ekonomihandboken.

Revisionens bedömning
Revisionen anser att en del förbättringsområden enligt ovan kvarstår i arbetet med intern kontroll. Revisionens bedömning kvarstår att tillämpningsanvisningar snarast bör upprättas för att förstärka den interna kontrollen och ge förutsättningar för mer enhetliga internkontrollplaner i landstingets nämnder och styrelser.

2.3.2 Energieffektivisering verksamhetsel

Revisionen granskar under året hanteringen av energieffektiviseringsarbetet inom landstinget. Som en del ingår en översiktlig granskning vid nio nämnder och styrelser av deras arbete med att energieffektivisera sin verksamhet. I nästa steg kommer granskning att ske avseende landstingsstyrelsens styrning av energieffektiviseringsarbetet i landstinget. I det miljöpolitiska programmet, Miljöutmaning 2016, finns målet att energianvändningen för värme, el och transporter ska ha minskat med tio procent senast under 2016[18]. Senaste miljöredovisningen (2014) visade att energianvändningen hittills har minskat med en procent[19].

Målet att minska energianvändningen omfattar även den så kallade verksamhetselen, dvs. den el som hyresgästen använder för sin verksamhet, utrustning eller belysningsanlägg-

[16] Strategi för forskning, utbildning, utveckling och innovation för hälso- och sjukvården, tandvården och kollektivtrafiken i Stockholms läns landsting 2015-2019 (LS 1310-1325)

[17] LS 1409-1004 Riktlinje intern styrning och kontroll (Internkontroll). Riktlinjen är framtagen av landstingsstyrelsens förvaltning i samarbete med trafikförvaltningen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen

[18] All spårbunden trafik är exkluderad

[19] Med hänsyn tagen till ökad lokalyta respektive kollektivtrafik

ningar, mm, och som varje nämnd/styrelse ansvarar för. Tidigare granskning har visat att stora delar av landstingets verksamheter har begränsade möjligheter att få information om sin elförbrukning och påverka sina elkostnader.

Granskningen visar att LSF saknar information och incitament för att sammanställa sin egen elförbrukning till underlag för mål och handlingsplaner för minskad elförbrukning. Förvaltningen genomför ändå en rad elbesparingsåtgärder, men utan systematik. LSF:s viktigaste insats är dock att ställa energikrav vid centrala upphandlingar och därigenom skapa förutsättningar för andra bolag och förvaltningar att effektivisera sin användning av verksamhetsel.

Revisionens bedömning
Landstingsstyrelsens förvaltning kan arbeta mer aktivt med effektivisering av den egna verksamhetselen.

2.3.3 IT-säkerhet avseende Heroma och Raindance

Revisionen granskade tidigare under 2015 logg och behörighetshantering av ekonomisystemet Raindance och personal- och lönesystemet Heroma inom landstingsstyrelsens förvaltning (LSF). Granskningen berörde även ansvarsfördelningen mellan LSF och de förvaltningar och bolag vars drift sköts av LSF. Revisionen konstaterade att den interna kontrollen inom LSF rörande båda systemen behövde utvecklas. LSF och berörda förvaltningar och bolag genomförde inte regelbundna riskanalyser för Raindance och Heroma. Granskade förvaltningar och bolag saknade definierade och formaliserade kontroller för förvaltningen av de båda systemen, vilket ökar risken för fel.

Under 2015 har en kompletterande och samordnad granskning genomförts på samtliga berörda förvaltningar och bolag avseende systemförvaltning, behörighetshantering, hantering av loggar samt uppföljning av avtal mot central förvaltning. Slutsatser från denna granskning kommer att redovisas i revisionens årsrapport till landstingsstyrelsen. Redan nu kan dock konstateras att riskanalys och kontroller behöver utvecklas hos i stort sett samtliga granskade verksamheter där LSF sköter driften.

Granskningen har även visat att gruppkonton till vilka flera medarbetare på LSF har tillgång fortfarande förekommer i driften för några verksamheter. Användande av gruppkonton försämrar spårbarheten i transaktioner och ändringar och innebär en ökad risk för oegentligheter. Det har även framkommit att riskanalyser inte genomförs på central nivå hos LSF på ett systematiskt sätt. Riskanalys genomförs endast i samband med förändringar.

Granskning har även genomförts av den interna hanteringen för LSF:s egen verksamhet och även där finns brister i behörighetshanteringen för både Heroma och Raindance.

2.3.4 Informationssäkerhetsarbete avseende TakeCare

Revisionen har granskat arbetet med informationssäkerhet rörande patientjournalsystemet TakeCare inom Federation Samverkan TakeCare (FSTC)[20], Södersjukhuset och SLSO. FSTC har ett centralt förvaltningsansvar för journalsystemet. I dess styrelse ingår de stora vårdgivarna som använder sig av journalsystemet. Landstingsstyrelsen har delvis omfattats av granskningen.

[20] I FSTC:s styrelse ingår Karolinska Universitetssjukhuset, Södertälje Sjukhus AB, Stockholms Läns Sjukvårdsområde, Hälso- och sjukvårdsförvaltningen Gotland, S:t Eriks Ögonsjukhus, Danderyds Sjukhus AB, Södersjukhuset AB. Systemet används även av ett stort antal privata vårdgivare.

Granskningen har visat att informationssäkerhetsarbetet i huvudsak bedrivs i linje med landstingets regelverk för informationssäkerhet men att landstingets policy och riktlinjer för informationssäkerhet[21] ännu inte har implementerats och tillämpats i tillräcklig utsträckning i de lokala verksamheterna. Detta gäller t.ex. kraven på informationsklassningar och riskanalyser. Motsvarande iakttagelser framkom även i revisionens projekt från 2014 avseende granskning av ledningssystem för informationssäkerhet inom landstinget.[22] Flertalet tidigare rekommendationer från revisionen som gäller TakeCare har åtgärdats. Dock kan förbättringar ske kring uppföljning och kontroller av behörighet och loggar i syfte att minska risken för obehörig åtkomst till journalinformation.

Granskningen indikerar även att FSTC:s roll och ansvar behöver tydliggöras och formaliseras i förhållande till landstingsstyrelsens styrning av informationssäkerheten. Landstingsstyrelsen bör säkerställa att FSTC:s informationssäkerhetsarbete sker i enlighet med landstingets riktlinjer.

Rekommendation:

- Landstingsstyrelsen bör stärka den formella kopplingen mellan organisationen FSTC och landstingsstyrelsen för att säkerställa dels att styrning sker samordnat, dels att kraven i policy och riktlinjer för informationssäkerhet följs.

2.3.5 Upphandling: felaktigt utnyttjande av statligt ramavtal

I revisionens årsrapport 2014 till landstingsstyrelsen noterades att Locum AB avropat på ett statligt ramavtal[23] trots att endast förvaltningar och inte bolag omfattades av avtalet. Av det aktuella avropsavtalet[24], som tecknats av SLL Upphandling, framgår felaktigt att det omfattar SLL:s samtliga tillhörande förvaltningar och bolag. Avrop kan endast göras av organisationer som från början är part i ramavtalet. Att Stockholms läns landsting anges som avropsberättigad medför, enligt juridisk expertis, inte automatiskt att landstingets bolag också har rätt att avropa sina behov.

Under 2014 avropade 11 bolag för drygt 28 mnkr från nämnda ramavtal och följande rekommendation riktades till landstingsstyrelsen: *Förvaltningsledningen bör utforma tydliga rutiner i syfte att säkerställa att kretsen av avropsberättigade inom landstinget överensstämmer med kretsen i det ursprungliga avtalet.*

Revisionen kan konstatera att inga åtgärder hittills har vidtagits med anledning av revisionens rekommendation. Enligt uppgift från Locum AB har bolaget fortsatt att även under 2015 avropa tjänster på avtalet motsvarande ca 1,1 mnkr.

Revisionens bedömning

Det aktuella exemplet belyser ytterligare behovet av en utvecklad styrning och kontroll på central nivå av upphandlingsområdet inom landstinget.

2.3.6 Intern kontroll inom landstingsstyrelsens förvaltning

Landstingsstyrelsen har beslutat om en internkontrollplan för 2015 där sju landstingsövergripande risker tas upp. Internkontrollplanen är i huvudsak upprättad i enlighet med

---

[21] Policy och riktlinjer för informationssäkerhet (LS 1112-1733).

[22] Projektrapport 14/2014 Ledningssystem för informationssäkerhet - förutsättningar för en god intern kontroll

[23] Ramavtal nr 96-87-2011, Licensförsörjning 2010

[24] Avropsavtal, Licenspartner 2013, LS 1305-0682

den av fullmäktige beslutade policyn för intern kontroll[25]. Planen har följts upp i samband med delårsrapporteringen. Revisionen noterar att dokumentation av genomförda kontroller kan utvecklas. Av uppföljningen bör tydligare framgå om risken är hanterad enligt plan och det bör finnas en tydligare transparens mellan kommentar och angiven status.

För att styra mot landstingets övergripande mål har landstingsstyrelsens förvaltning utvecklat lokala, verksamhetsnära mål. Med anledning av förvaltningens förändrade uppdrag, den förstärkta ägarstyrningen och landstingsdirektörens nya roll, krävs ett annat sätt att mäta och utvärdera verksamheten. Under våren har de tidigare målen utvärderats och LSF:s ledning har arbetat fram effekt- och resultatmål. Mätetalen följs upp vid årsrapporteringen och en del metoder och nyckeltal tas just nu fram.

LSF:s interna riktlinjer för intern styrning och kontroll, som tagits fram i ett samarbete för att även användas på trafikförvaltningen och hälso- och sjukvårdsförvaltningen, beslutades hösten 2014. Ett arbete pågår med att integrera intern styrning och kontroll i ledningsprocessen. Det finns paralleller i detta arbete med det landstingsövergripande arbetet med intern styrning och kontroll. LSF har genomfört en utredning avseende bildande av en övergripande organisation för riskhantering inom landstinget. När beslut tagits om organisation för riskhantering uppger LSF att lokala styrdokument inom området ska färdigställas.

Revisionen konstaterar att arbetet med intern styrning och kontroll nu samordnas i allt högre grad mellan det LSF-interna arbetet och det landstingsövergripande arbetet. Landstingsdirektören har under året bildat en ledningsgrupp som träffas varje vecka för avstämning, strategisk diskussion och förslag till beslut på en övergripande strategisk nivå. Landstingsdirektören har knutit chefsläkare inom SLL till sin stab[26]. I gruppen ingår även hälso- och sjukvårdsdirektören, trafikdirektören och vice vd i LISAB. Ett samordnat ansvar för beredning av ärenden och frågor har fördelats till berörda på tjänstemannanivå. Dessa ärenden kopplas sedan till övriga styr- och ledningsgrupper i hela landstinget för att styra och hålla samman verksamheten.

Landstingsdirektören har under 2015 fortsatt arbetet med att förstärka den strategiska IT-styrningen och har tydliggjort detta genom att tillsätta en direktör med ansvar för strategisk IT i SLL som arbetar på direkt uppdrag av landstingsdirektören.

Även LSF:s ledning har utvecklat sitt arbete och fokuserar i huvudsak på förvaltningens ledningsprocess, mål, resultat och leveranser. Särskilt fokus har lagts på utveckling och effektivisering av förvaltningen.

Revisionens bedömning
Inga väsentliga avvikelser har noterats.

2.3.7 Intern kontroll inom förvaltningen för utbyggd tunnelbana

Utbyggnaden av den nya tunnelbanan är ett projekt som finansieras av flera olika parter utanför landstinget vilket gör det viktigt att den ekonomiska rapporteringen och investerings- och projektredovisningen är transparent och tillförlitlig. Mot bakgrund av detta pågår en granskning av om landstingsstyrelsens redovisning av respektive delprojekt och respektive delfinansiär är transparent och tydlig. Landstingsstyrelsen antog riktlinjer för intern styrning och kontroll, samt en intern kontrollplan 2015 för förvaltningen för utbyggd tunnelbana i mars 2015. Revisionen noterar att förvaltningen inte på ett tydligt sätt

[25] Policy för internkontroll för Stockholms läns landsting och bolag, Landstingsfullmäktige, 2013-06-11, LS 1303-0431

[26] SLL:s chefsläkare är ställföreträdande landstingsdirektör sedan den 1 augusti

brutit ner fullmäktiges långsiktiga mål eller dess kortsiktiga mål/indikatorer till egna verksamhetsnära mål. Förvaltningen har dock utvecklat en målkarta för 2015 som även fungerar som en verksamhetsplan. Den beskriver förvaltningens uppdrag, vision och mål. Här beskrivs mål och målarbete mer adekvat och på ett mer verksamhetsnära sätt än vad det görs i budgeten.

Revisionen har granskat logg och behörighetshantering av personal- och lönesystemet Heroma, se avsnitt 2.3.3, även avseende förvaltningen för utbyggd tunnelbana. Granskningen har skett hos den centrala förvaltningen (SLL personal och utbildning) där en kontaktperson lägger upp behörigheter i Heroma. Revisionen konstaterar att det saknas underskrivna blanketter avseende behörigheter och att upplägg har skett av kontaktperson genom mail.

Revisionens bedömning
Ett formaliserat godkännande av behörigheter i Heroma bör utvecklas. Vidare bedömer revisionen att det finns utvecklingsmöjligheter vad avser formulering av verksamhetsnära mål i det framtida budgetarbetet och i arbetet med att ta fram en mer stringenta interna kontrollplaner.

Rekommendationer:

- Landstingsstyrelsen bör anpassa fullmäktiges mål och indikatorer till egna verksamhetsnära mål och indikatorer i kommande budgetar avseende förvaltningen för utbyggd tunnelbana.
- Förvaltning för utbyggd tunnelbana bör upprätta blanketter för aktuella behörigheter, för att säkerställa den interna kontrollen avseende behörigheter till Heroma.

2.4 Revisionens samlade bedömning

Ekonomistyrningen inom landstinget har blivit tydligare parallellt med utvecklingen av landstingets ägarstyrning. Revisionen bedömer att omställningsavtalen mellan ägare, beställare och vårdgivare, med ekonomiska ramar för åren 2016 – 2019 kan skapa bättre förutsättningar för en tydligare styrning och samordning. Under hösten 2015 har landstingsledningen anlitat konsulter för att komma till rätta med den höga kostnadsökningstakten på Danderyds sjukhus. I vissa avseenden kvarstår dock problemen från tidigare år där förutsättningarna för framförallt akutsjukhusen ändrats vid flera tillfällen, vilket även skett under 2015.

Revisionen konstaterar när det gäller den interna kontrollen inom NKS-projektet att ansvarsförhållanden har förtydligats och transparensen i beslutsfattandet till viss del har ökat. Revisionen konstaterar dock att styrning och uppföljning av tilläggsarbeten behöver förstärkas. Redovisningen av investeringsutgifter och kostnader för projektet som helhet har förbättrats under året med löpande rapportering till landstingsstyrelsens arbetsutskott och genom information på NKS-projektets webbplats. Redovisningen till fullmäktige i SLL:s delårs och årsrapport kan dock utvecklas ytterligare för att ge en samlad bild av de olika delarna i projektet, inklusive framtida driftkostnader.

3 Delårsrapport

Revisionen av den finansiella rapporteringen har utförts i enlighet med International Standard on Review Engagements ISRE 2410 Översiktlig granskning av finansiell delårsinformation. I granskningen har det inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

3.1 Sammanställd redovisning för Stockholms läns landsting

3.1.1 Räkenskaper – sammanställd redovisning

Revisionen har gjort en översiktlig granskning av den sammanställda redovisningen i delårsrapporten för Stockholms läns landsting. Avstämningen av rapporter från koncernrapporteringssystemet mot delårsrapporten har inte resulterat i några väsentliga avvikelser. Avstämningen av underliggande verksamheters rapportering i koncernrapporteringssystemet mot respektive verksamhets lokala ekonomisystem har heller inte lett till några avvikelser.

Delårsrapporten är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och rekommendationer från Rådet för kommunalredovisning. En upplysning borde dock ha lämnats under avsnittet *tilläggsupplysningar* avseende förändring av förutsättningarna för redovisning av FoUU[27]-medel enligt ALF-avtalet[28]. Förändringen i förutsättningarna bedöms av landstingsstyrelsen ge positiva effekter på det prognostiserade resultatet för helåret med ca 55 mnkr, då tidigare erhållna bidrag som inte förbrukats ska redovisas som en intäkt i samband med årsredovisningen.

I granskningen har inte framkommit några väsentliga avvikelser.

3.1.2 Redovisning av balanskravsresultatet

I kommunallagen (KL) regleras det s.k. balanskravet enligt vilket en budget ska upprättas där intäkterna överstiger kostnaderna, dvs. en budget i balans. Enligt KL 8 kap. 3d§ får kommuner och landsting reservera medel till en resultatutjämningsreserv för att utjämna intäkter över en konjunkturcykel. Landstingsstyrelsen kan dock inte utnyttja denna möjlighet då landstingets ekonomi inte klarar kravet för en sådan redovisningsmässig reservering. För att täcka framtida omställningskostnader har landstingsfullmäktige i stället i årsredovisningarna för 2011- 2013 beslutat att reservera medel inom eget kapital med sammanlagt 5 300 mnkr för att möta omställningskostnader som planeras uppgå till 3 500 mnkr under perioden 2015-2018. Fullmäktige beslutade i Mål och budget 2015[29] att med hänvisning till synnerliga skäl[30] budgetera ett negativt resultat för innevarande år på -509 mnkr, för 2016 -710 mnkr och för 2017 -649 mnkr. Detta främst mot bakgrund av de stora förändringar som pågår inom ramen för Framtidens hälso- och sjukvård.

I delårsrapporten för SLL 2015 har landstingsstyrelsen redogjort för en avstämning av det prognostiserade resultatet mot balanskravet. Beräkningen av det prognostiserade balanskravsresultatet har gjorts enligt en uppställning som föreslås av Sveriges kommuner och landsting (SKL). Enligt denna uppställning ska ett eventuellt ianspråktagande av reserverat eget kapital för synnerliga skäl redovisas mellan årets resultat efter balanskravsjusteringar och årets balanskravsresultat. Landstingsstyrelsen redovisar ett positivt balanskravsresultat på 48 mnkr enligt helårsprognosen och anser därmed att landstinget uppfyller kravet på en ekonomi i balans. SLL har utgått från SKL:s riktlinjer för redovisning. Rådet för kommunal redovisning (RKR) som är normerande organ kommer dock under november att ge ut en information i linje med det som föreskrivs kommunallagen och dess förarbeten som förtydligar att balanskravsresultatet inte inte ska justeras med reserverade medel. Enligt uppgift från SLL kommer RKR:s information att beaktas i samband med årsbokslut 2015.

---

[27] Forskning, utveckling och utbildning

[28] ALF-avtalet (avtalet om läkarutbildning och forskning i hälso- och sjukvården) regleras statens ersättning för landstingens kostnader för utbildning av läkare och kliniskt forskning.

[29] LS 1403-0399, kap 21.8

[30] Kommunallagen 8 kap. 5b§

Revisionens bedömning
Landstingsstyrelsens förvaltning har justerat balanskravsresultatet med tidigare reserverade medel för att täcka årets omställningskostnader och redovisar därigenom ett positivt balanskravsresultat. Revisionen bedömer dock, enligt vad som föreskrivs i kommunallagen och dess förarbeten, att styrelsen i årsredovisningen bör redovisa ett negativt resultat i förhållande till balanskravet. Vidare anser revisionen att det av förvaltningsberättelsen tydligare borde ha framgått att det negativa resultatet, utifrån synnerliga skäl, inte kommer att återställas med hänvisning till fullmäktiges tidigare beslut om att reservera medel inom det egna kapitalet för att täcka omställningskostnader för Framtidens hälso- och sjukvård.

3.1.3 Räkenskaper för resultatenheten Koncernfinansiering

Delårsrapporten för koncernfinansiering har granskats översiktligt och granskningen visar att redovisningen har upprättats i enlighet med god redovisningssed och bedöms i allt väsentligt vara rättvisande.

I granskningen har inte framkommit några väsentliga avvikelser.

3.1.4 Delårsrapport för landstingsstyrelsens förvaltning

I granskningen har det inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed.

Granskning har skett av riktlinjer och rutiner avseende anläggningstillgångar. Revisionen bedömer dokumenten som aktuella. Vidare har granskning av fakturor gällande klassificering av anläggningstillgångar genomförts utan att avvikelser har noterats.

Revisionen har noterat några avvikelser i redovisningen av ledningsnära kostnader för perioden januari till juli 2015. Syftesbeskrivning saknas för några fakturor för utbildning och konferenser. Deltagarlista saknades för några fakturor avseende intern representation liksom för extern representation, men även för resor där även syftesbeskrivning saknades i några fall.

Från och med 2015, varken statliga ALF-medel[31] eller SLL-medel reserveras till nästkommande år, se avsnitt 3.1.1. Balansposterna kommer att inventeras under 2015 och beräknas vara helt avslutade senast 2017.

Revisionen har granskat hanteringen av ett urval erhållna bidrag från statliga myndigheter med utgångspunkt från landstingets regelverk för hantering av externt finansierade projekt och rekommendation från Rådet för kommunal redovisning, RKR. LSF erhåller varje år externa bidrag från bland annat Socialstyrelsen, Länsstyrelsen, Tillväxtverket m fl. Bidragen avser vanligtvis projektmedel till verksamheter inom landstinget. Ansvaret för projekten med dess dokumentation, avtal och återrapportering finns hos respektive verksamhet. LSF Ekonomi hanterar redovisningen och stämmer av vissa bidragsmedel månadsvis mot information som erhålls från verksamheternas projektledare. Granskningen har visat på vissa problem i redovisningen där verksamheterna bland annat bokfört kostnader som intäkter. Rättelser har skett i efterhand hos LSF. Efter att leverantörsfakturasystemet Contempus ersattes med Raindanceportalen har LSF:s efterkontroll blivit svårare. För att lösa detta problem arbetar därför LSF nu med utveckling och utbildning för verksamheterna.

---

[31] Genom ALF-avtalet (avtalet om läkarutbildning och forskning i hälso- och sjukvården) regleras statens ersättning för landstingens kostnader för utbildning av läkare och kliniskt forskning.

För skadekontot har tidigare år och i sin delårsrapport för 2015 försäkringsersättningar som redovisats som en avsättning för framtida bruk. Det är dock inte i överensstämmelse med rekommendation från Rådet för kommunal redovisning (RKR 10.2). Eftersom årets resultat påverkas av avsättningen behöver detta rättas. Även den ackumulerade avsättningen från tidigare bör betraktas som rättelse av fel och påverkar därmed resultatet för 2015. Skadekontot har en ackumulerad avsättning per 31 augusti på 39,6 mnkr. Balansomslutning uppgår till 48,6 mnkr i delårsbokslutet.

Revisionens bedömning:
Redovisningen av ledningsnära kostnader kan förbättras vad avser deltagarlistor och syftesbeskrivningar.

Revisionen konstaterar att det finns ett behov att utveckla kunskaperna hos verksamheterna i redovisning av intäkter och kostnader avseende projekt finansierade med externa bidrag. Revisionen har noterat att LSF har vidtagit åtgärder i syfte att hantera problemet.

Delårsbokslutet för landstingsstyrelsens förvaltning och skadekontot bedöms i allt väsentligt vara upprättat enligt god redovisningssed, enligt landstingets anvisningar och bedöms ge en rättvisande bild av årets resultat och ställning, förutom vad gäller avsättningen inom skadekontot vilken behöver korrigeras inför årsbokslutet.

Räkenskaperna bedöms vara rättvisande.

Rekommendationer:

- Landstingsstyrelsens förvaltning bör göra en rättelse i redovisningen av avsättningar inför årsbokslut 2015.

3.1.5 Delårsrapport för förvaltningen för utbyggd tunnelbana

En granskning har skett av ledningsnära kostnader och representation för perioden januari till augusti 2015. I granskningen har inte framkommit några väsentliga avvikelser. Förvaltningen har ännu inga aktiverade anläggningstillgångar, men kommer att använda samma kontoplan som trafikförvaltningen, till vilken en successiv överlämning ska ske i takt med färdigställande av tillgångarna. Revisionen noterar att det finns ett pågående arbete med att ta fram principer och riktlinjer för uppdelningen av tillgångar i komponenter.

Räkenskaperna bedöms vara rättvisande.

Rekommendationer:

- Förvaltningen för utbyggd tunnelbana bör utveckla en rutin för uppdelningen av tillgångar i komponenter.

3.1.6 Delårsrapport för landstingsfastigheter Stockholm

I granskningen har inte framkommit några väsentliga avvikelser. Räkenskaperna bedöms vara rättvisande.

3.2 Revisionens samlade bedömning

I granskningen har det i övrigt inte kommit fram några omständigheter som ger anledning att anse att delårsrapporten inte, i allt väsentligt, är upprättad i enlighet med lagen om kommunal redovisning och god redovisningssed. Revisionen gör dock bedömningen att

styrelsen i årsredovisningen bör redovisa ett negativt resultat i förhållande till balanskravet. Räkenskaperna bedöms vara rättvisande.

4 Uppföljning av tidigare rekommendationer

Revisionens uppföljning av rekommendationer lämnade till landstingsstyrelsen avseende intern styrning och kontroll samt räkenskaper, dokumenteras i bilaga 1. Revisionen ser positivt på det arbete som pågår med att vidta åtgärder med anledning av lämnade rekommendationer. Vissa rekommendationer kommenteras även i delrapportens text.

5 Yttrande över årsrapport 2014

Landstingsstyrelsen har 2015-08-19 lämnat yttrande över revisionens årsrapport för 2014. Av yttrandet framkommer att revisionens årsrapporter "är en återkommande avstämningspunkt i det ständiga förbättringsarbete som pågår i de verksamheter som landstingsstyrelsen ansvarar för" samt att arbetet med att åtgärda tidigare rekommendationer pågår med hög prioritet. Styrelsen anger att en kontinuerlig utveckling av landstingets styrmodell sker som innefattar flera av revisionens rekommendationer.

Styrelsen anger i sitt yttrande vilka åtgärder som ska vidtas eller redan har vidtagits för att åtgärda revisionens rekommendationer. På revisionens rekommendation om behovet att utveckla indikatorer för måluppfyllelse och analys av utfallet svarar landstingsstyrelsen att ett kontinuerligt arbete pågår. Det framkommer även av yttrandet att en översyn av resultatdispositionsreglerna ska göras. Ett nytt regelverk ska syfta till att säkerställa den långsiktiga ekonomiska styrningen.

Beslutsunderlag i samband med genomförandebeslut om investeringar kommer enligt landstingsstyrelsen framöver på ett tydligare sätt beskriva kostnadskonsekvenser för investeringar. Stärkt ägarstyrning med utvecklad analys och uppföljning uppges komma att beakta behovet av en mer detaljerad uppföljning.

Vissa svar är emellertid inte i linje med revisionens förslag. Vad gäller rekommendationen om att landstingsstyrelsen bör utveckla analys och kontroll av uppgifter till grund för uppsiktsrapporterna, anger styrelsen att den uppföljning som sker idag utifrån bland annat bolagsstyrningsrapporter och yttranden från bolagens revisorer, ger styrelsen en god insikt om verksamheterna i landstingets nämnder och bolag. I yttrandet anges inget om behovet att utveckla analys av verksamheternas underlag.

Landstingsstyrelsen bedömer att risken för betalning av ännu inte färdigställda arbeten inom NKS-projektet är mycket låg. Av yttrandet framgår emellertid att NKS Bygg inte gör några egna kontroller av färdigställda ändringar och tilläggsarbeten utan att man fortsatt förlitar sig på bankernas oberoende tekniska rådgivare samt på månadsrapporten från Swedish Hospital Partners.

Landstingsstyrelsen bedömer till skillnad från revisionen att ansvarsfördelningen för tillsyn av konst inom landstinget är tydlig, dvs. att det är kulturnämnden som ansvarar för tillsynen medan respektive bolag och förvaltning ansvarar för inventering av konsten.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2009 Delår	Räkenskaper: Avsättningen avseende pensioner för de landstingskommunala bolagen bör redovisas på koncernnivå och inte under koncernfinansiering.			X	20150930: Ingen ändring kommer att göras i samband med delårsbokslutet 2015. SLL Ekonomi kommer att se över frågan under hösten 2015.
2010 (Projekt 13/2010)	Säkerhet: LS bör besluta om riktlinjer som syftar till att förstärka och förtydliga LS ansvar för brandsäkerheten och bidra till en tydligare roll i förhållande till hyresgästerna.		X		2015-03: Under 2015 ska landstingets säkerhetspolicy och riktlinjer, där brandskydd är en del, revideras. Den s.k. Complianceportalen är tänkt att utvecklas för att stärka implementering och uppföljning av dessa. Detta är delar i ett mer omfattande arbete för att stärka styrningen inom säkerhetsområdet som LSF inlett 2014. Rådet för risk och säkerhet har b.la. Genomfört en risk- och sårbarhetsanalys som resulterat i en handlingsplan. Vidare pågår en översyn av LSF:s organisation för att stödja ett mer systematiskt arbete med säkerhetsfrågor. Uppföljning sker till årsrapport 2015.
2010 (Projekt 13/2010)	Säkerhet: LS bör i sin roll som fastighetsägare och ytterst ansvarig för brandsäkerheten inom landstingets vårdanläggningar, av Locum begära en samlad strategi/uppföljningsrapport för brandsäkerhetsarbetet.		X		2015-03: Locum har under 2014 tagit fram utkast till riktlinjer för brandskyddsarbetet som efter förankring i rådet för risk och säkerhet ska fastställas under 2015. En dialog mellan LS och Locum pågår om hur incidentrapportering till landstingsstyrelsens förvaltning ska utformas. Se även svar nedan. Uppföljning sker till Årsrapport 2015.
2010 Årsrapp	Redovisning: LS bör tydliggöra att god redovisningssed ska följas och att RKR:s rekommendationer ska tillämpas i redovisningen. Reserver som inte är balansgilla enligt god redovisningssed bör lösas upp.		X		Den icke korrekta balansposten består och kommer inte att ändras under 2015 enligt SLL ekonomi. Påverkar inte resultatet för 2015. Uppföljning sker till årsrapport 2016.
2010 Årsrapp	Investeringar: Vid beslut om utökade investeringsutgifterska det tydligt framgå av beslutsunderlaget hur finansieringen ska ske och i förekommande fall vilka omdisponeringar mellan objekt och eventuellt mellan år som ska göras för att finansiera investeringen.			X	2015-10: Rekommendationen kommer att behandlas inom ramen för pågående projekt på revisionskontoret. Lämnade kommentarer från landstingsstyrelsen i samband med delåret 2015 kommer också att beaktas. Status på rekommendationen lämnas i samband med årsrapport 2015.
2010 (Projekt 18/2010)	IT: LS bör säkerställa att landstingets samtliga verksamheter involveras i de fora som bereder IT-frågor.		X		2015-09-28: Ett arbete med att ta fram Förslag till Beredningsstukturer pågår inom ramen för den nybildade Funktionen Strategisk IT i SLL.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2010 (Projekt 18/2010)	IT: LS bör säkerställa att det genomförs regelbundna systematiska mätningar av IT-kostnaderna för hela landstinget för att kunna följa de uppnådda besparingarna inom IT i landstinget		X		2015-09-28: LSF svarar i delår 2015 att Under 2014 har en ekonomisk kartläggning av alla gemensamma system genomförts, En omfattande genomgång har även gjorts avseende kostnaderna för basdriftstjänsterna serverdrift, lagring, IT-arbetsplats, servicedesk och lokala nätverk (exkl. Trafikförvaltningen). Detta arbete kan utgöra grund för att genomföra systematiska mätningar. Mätningarna kommer fortsättningsvis ske löpande inom ramen för FOA-arbetet. Detta innebär enligt revisionen att förutsättningrna för systematiska kostnadsmätningar till stor del finns på plats. Status fortfarande delvis trots att LSF tycket att rekommendationen är avklarad, detta pga att mätningarna inte kommit igång än och det är alltså för tidigt att bedöma om mätningarna kommer att vara regelbundna och systematiska.
2011 Årsrapp	Mål och uppdrag: LS måste se till att alla mål och uppdrag till nämnder och bolagsstyrelser framgår tydligt i protokollförda beslut.		X		I Mål och budget 2015 finns inga uppdrag som ges i löpande text, utan bara i att-satser. Det uppdrag som anges i "Framtidsplanen tredje steget i genomförandet" (LS 1409-1068) gällande LS som ska pröva om fastigheterna vid ytterligare något eller några av dessa mindre sjukhus kan försäljas, kommer inte att ändras enligt kontakt med LSF.
2012 (Projekt 7/2012)	Styrning: Landstingsstyrelsen, trafiknämnden och SL bör förtydliga ansvarsgränserna och se över samordningen i planeringsprocessen för att effektivisera arbetet med regionplanering och trafikplanering.		X		Oktober 2015: Enligt LSF har uppdraget genomförts och en rapport har överlämnats till TMR och återrapporterats. En fördjupning inom detta område kommer att göras under våren 2016, där även denna rekommendation kan tas om hand.
2012 Årsrapp	Styrning: Landstingsstyrelsen bör tillsammans med hälso- och sjukvårdsnämnden säkerställa att journalers bevarande inom landstingsdriven och landstingsfinansierad vård blir likvärdig i syfte att säkerställa enskilda patienters tillgång till sin vårdhistorik samt framtida möjligheter att beforska dessa journaler.		X		Samverkan har etablerats mellan Landstingsarkivet och LSF juridik gällande uppstart av ett SLL-projekt i syfte att säkerställa bevarande av journaldokumentation inom all landstingsfinansierad vård. Landstingsarkivet har fört dialog med landstingsjurist Robert Larsson och chefsläkaren Anna Nergårdh. Som resultat skickade Landstingarkivet i december in en konsekvensanalys av nuvarande hantering av privata vårdgivares vårdinformation till Hälso-och sjukvårdsförvaltningen med ett förslag till åtgärd. Inkomna svar på förslag bearbetas enligt plan och arbetssätt och rutiner etablerats. vidare åtgärder redovisas under 2015.
2012 (Projekt 3/2012)	Styrning: Landstingsstyrelsen bör öka transparensen i beslut avseende NKS så att det finns möjlighet till insyn i det politiska beslutsfattandet.		X		2015-10: Sedan NKSberedningen lades ner våren 2013 har tjänsteutlåtanden avseende tilläggsavtal mm behandlats i både AU, LS och LF. Revisionen avser att granska underlag under 2015.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2012 (Projekt 9/2012)	Miljöstyrning: LS bör säkerställa att system/avtal avseende återtag av uttjänt utrustning för återanvändning, när så är möjligt, finns inom landstinget		X		2015-03: När det gäller MT uppges att utredning pågår om de juridiska möjligheterna att avyttra uttjänt eller annan utrustning som inte ska överflyttas till NKS och inte heller användas inom landstinget i övrigt. Enligt uppgift pågår nu upphandling av en samlad tjänst avseende återtag av IT-utrustning. Rekommendationen bedöms som delvis åtgärdad.
2012 (Projekt 8/2012)	Investeringar: Landstingsstyrelsen behöver ta fram och implementera en hanteringsordning för fördröjningar och tidigareläggningar av beslutade investeringsobjekt som löper över flera år.		X		2015-10: Rekommendationen kommer att behandlas inom ramen för pågående projekt på revisionskontoret. Lämnade kommentarer från landstingsstyrelsen i samband med delåret 2015 kommer också att beaktas. Status på rekommendationen lämnas i samband med årsrapport 2015.
2012 (Projekt 8/2012)	Investeringar: Landstingsstyrelsen bör förtydliga investeringsstrategin så att det framgår hur resultatet från genomförda miljöbedömningar påverkar prioriteringen mellan olika investeringsobjekt.		X		2015-10: Rekommendationen kommer att behandlas inom ramen för pågående projekt på revisionskontoret. Lämnade kommentarer från landstingsstyrelsen i samband med delåret 2015 kommer också att beaktas. Status på rekommendationen lämnas i samband med årsrapport 2015.
2013 Årsrapp	Upphandling: Landstingsstyrelsen bör se till att ansvaret för landstingets förvaltning av de olika avtalen som berör S:t Görans sjukhus, inklusive bolagets utveckling och förändring, samordnas så att frågorna kan hanteras på ett integrerat och samlat vis.			X	2015-10: LS kommentar till rekommendationen i samband med delrapport 2015 är i samma linje med tidigare uppföljningstillfällen, dvs. att LS inte håller med om rekommendationen. LS menar att det mesta ryms i vårdavtalet som tecknas mellan sjukhuset och HSN, gällande hyresavtalet har LOCUM huvudansvaret. LS menar att avtalet mellan SLL och S:t Göran bör betraktas som alla andra vårdavtal mellan beställare och leverantör och att huvudansvaret därmed är HSN:s. LS har inte tagit rekommendationen i beaktande. Rekommendationen bedöms som ännu inte åtgärdad och följs upp i samband med årsbokslut 2015.
2013 (Projekt 12/2013)	Styrning: Landstingsstyrelsen bör se över befintliga styrdokument inom säkerhetsområdet så att dessa är samstämmiga samt anpassade till aktuell lagstiftning och landstingets befintliga organisation.			X	2015-10: Revisionen kommer att beakta LSF:s kommentar till rekommendationen i samband med delåret 2015 vid uppföljningen som sker i samband med årsrapport 2015.
2013 Årsrapp	Styrning: Landstingsstyrelsen bör se över befintliga styrdokument för SL, trafiknämnden och landstingsstyrelsen så att dessa är samstämmiga med avseende på ansvars- och rollfördelning rörande trafikens fastighetsstrategiska frågor.			X	2015-10: Rekommendationen kvarstår. Av reglementet för SLL, från februari 2015, framkommer fortfarande att LS ansvarar för övergripande fastighetsstrategiska frågor samt investeringsfrågor, samtidigt som det i reglementet framkommer att TN företräder landstinget i frågor om investeringar och förvärv av anläggningar, fast- och lös egendom för kollektivtrafiken.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2013 Årsrapp	Styrning: Landstingsstyrelsen bör via kommunalförbundet utveckla ägarstyrningen av TioHundra AB och bidra till att avtalsrelationen mellan Sjukvårds- och omsorgsnämnden och bolaget kan normaliseras genom att säkerställa finansiering.		X		Delrapport 2015: Kommunalförbundet har utvecklat ägarstyrningen under 2014 avseende uppföljning, åtgärder och rutiner. Under 2014 beslutade kommunfullmäktige i Norrtälje att tillföra 20,4 mnkr och landstingsfullmäktige 35,6 mnkr. Under 2015 har TioHundra AB kompenserats för effekter av sänkt diskonteringsränta på pensionsskulden. Under 2015 har förändringar av Tiohundraverksamhetens styrning diskuterats och förslag till ny organisation och styrning kommer att föreslås ÄU, LS och LF under hösten 2015 för beslut före årsskiftet då den nuvarande projekttiden löper ut. Nästa uppföljningstillfälle vid årsbokslut 2015.
2013 Årsrapp	Styrning: Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur och när en anmälan om delegationsbeslut till landstingsstyrelsen ska göras.	X			Översynen av delegationsordningen är klar efter valet 2014. Av delegationsordningen framgår tydligt vilka beslut som ska anmälas.
2013 (Projekt 12/2013)	Styrning: Landstingsstyrelsen bör ta fram tydliga och uppföljningsbara mål för landstingets säkerhetsarbete som utgår från en enhetlig definition av säkerhetsbegreppet.			X	2015-10: I juni 2013 beslutade landstingsfullmäktige om nya mål och indikatorer för landstinget för 2014. För området finns delmålet "Säkra processer - Säkerhetsarbetet ska bedrivas på ett systematiskt sätt" och indikatorn: "andel av landstingets förvaltningar och bolag som infört metoder och verktyg för systematiskt arbete." 2014 års resultat för säkerhetsområdet har analyserats och jämförts med basårsvärde 2013. Noterbart är att andelen förvaltningar som infört systematiskt arbetssätt avseende säkerhet minskat. En förklaring är enligt LS att det råder viss oklarhet om hur indikatorn ska tolkas. Arbete pågår med att ta fram en handlingsplan, inkl. förslag på definition av säkerhetsbegreppet och uppföljningsbara mål för landstingets säkerhetsarbete. Arbetet sker via rådet för risk och säkerhet, RRS. Ett förslag till handlingsplan kvalitetssäkras för närvarande, därefter ska den på remiss och sedan beslutas. Detta beräknas vara klart till slutet på 2015. Rekommendationen bedöms därför som ännu ej åtgärdad och följs upp till årsrapport 2015. Då kommer revisionen även att ta LSF:s kommentar vid delåret 2015 om att arbetet pågår kommer i beaktande.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2013 (Projekt 5/2013)	Personal: Landstingsstyrelsen och HSN bör i arbetet med kompetensförsörjningen även utarbeta strategier som innefattar effekter av konkurrens om personal		X		Ett åtgärdsprogram som utgår från sex olika uppdragsområden har utarbetats i samverkan mellan LSF och samtliga fv/bolag inom den landstingsägda hälso- och sjukvården, " Ett åtgärdsprogram som utgår från sex olika uppdragsområden har utarbetats i samverkan mellan LSF och samtliga fv/bolag inom den landstingsägda hälso- och sjukvården, "Gemensamt ansvar för en tryggad kompetensförsörjning" som till del täcker det rekommendationen avser. Konkurrensen med privata vårdgivare berörs inte. Förnyad uppföljning till årsrapport 2015
2013 (Projekt 10/2013)	Personal: LS bör säkerställa att ansvaret tydliggörs vad gäller hur utbildningsåtagandet inklusive VFU ska hanteras och av vem i syfte att säkerställa tillräcklig tillgång till VFU av god kvalitet			X	2015-10: I samband med uppföljningen vid delrapportering 2015 angav LSF följande: Av budget 2015 framgår att all landstingsfinansierad hälso- och sjukvård oavsett driftsform är skyldiga att medverka i utbildningarna. Översyn pågår av de avtal landstinget har med berörda lärosäten. Landstinget har under 2014 infört enkätverktyg för systematisk kvalitetsuppföljning av kliniska lärandemiljöer. Under 2015 planeras att flera vårdverksamheter, även med annat huvudmannaskap ska använda samma verktyg. Uppföljning sker också via landstingets utbidlningsbokslut. Landstinget och berörda lärosäten kommer under 2015 att inrätta en ny samordningsorganisation som bland annat kommer att hantera planering och utveckling av VFU. Arbete pågår med en ny planeringsorganisation av utbildning. I samband med årsbokslut 2015 följer revisionen ovanstående.
2013 Årsrapp	Mål och uppdrag: Landstingsstyrelsen bör utveckla indikatorerna så att de i högre utsträckning ger en mer täckande bild av måluppfyllelsen.		X		Oktober 2015: Ett kontinuerligt utvecklingsarbete pågår kring mål och strategier för SLL. Mål och budget 2015 innehåller en hel ny målbild och indikatorerna, 42 till antalet, har utvecklats i jämförelse med tidigare år, men det finns övergripande mål som inte går att mäta idag, såsom mål inom kulturområdet, som saknar indikatorer överhuvudtaget. I Mål och budget 2016 har indikatorerna för Vård i rätt tid utvecklas ytterligare för att bättre motsvara ambitionerna i FHS och förbättra överblickbarheten. Målen inom kulturområdet är fortfarande icke mätbara även i Mål och budget 2016.
2013 (Projekt 3/2013)	Miljöstyrning: Landstingsstyrelsen bör säkerställa överensstämmelse mellan aktuellt miljöpolitiskt program och tillhörande specifikationsdokument, såväl innehållsmässigt som tidsmässigt, i syfte att stärka styrningen		X		2014-09: Framtagning av nytt miljöpolitiskt program (MU 2017-21) har nyligen påbörjats. Enligt uppgift från chefen TMR miljö arbetar man nu parallellt med framtagning av ett specifikationsdokument. Först årsskiftet 2016-2017 kan vi konstatera om rekommendationen är fullt uppfylld. Uppföljning sker till delår 2016.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2013 (Projekt 7/2013)	IT: Landstingsstyrelsen bör tydliggöra landstingets övergripande modell för styrning av IT-området, exempelvis behöver principer för samordningen och samverkan utarbetas.		X		2015-09-28: En funktion inom landstingsstyrelsens förvaltning för att styra och samordna IT för vården har inrättats och en chef har tillsatts. Huvuduppdraget för funktionen är att säkerställa kort- och långsiktig styrning, prioritering samt uppföljning av landstingets IT-verksamhet, samt att säkra informationsutbyte mellan vårdens aktörer, forskning och invånare/patienter. Arbete pågår med att tydliggöra styrmodeller, principer och finansieringsmodell. Rekommendationen bedöms vara delvis åtgärdad.
2013 (Projekt 7/2013)	IT: Landstingsstyrelsen bör kommunicera och implementera IT-strategin och IT-policyn för att tydliggöra vad dessa innebär för förvaltningar och bolag.		X		2015-09-28: En implementering har skett inom ramen för arbetet med förvaltningsstyrningsmodellen pm3 så att ansvar och roller tydliggörs. LSF menar att en nära samverkan med det nyinrättade funktionsområdet för att styra och samordna IT och strukturen för förvaltningsstyrning är en grundläggande framgångsfaktor. Bedömningen är att statusen på denna rekommendation fortfarande är delvis åtgärdad.
2014 (Projekt 1/2014)	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur ansvaret ska fördelas och hur intern samverkan ska ske inom landstinget för att säkerställa en aktiv uppföljning av avtalet avseende IKT-infrastruktur på NKS.			X	2015-10: I samband med delår 2015 angav LSF följande kommentar till rekommendationen att det uppmärksammade förhållandet från revisionens sida har även uppmärksammats av LSF. Vidare anger LSF att projektupplägg, mötesstruktur och projektdokumentation är utformade så att leveranssamordnaren kommer i kontakt med de övriga anskaffningsprojekten först då upphandlingen är genomförd och avtalen är tecknade. Revisionen kommer att beakta ovanstående i sin uppföljning av rekommendationen i samband med årsrapport 2015.
2014 (Projekt 1/2014)	Landstingsstyrelsen bör se till att en utvärdering av processen för upphandlingen av IKT sker i syfte att dra nytta av erfarenheterna för kommande del-upphandlingar inom IKT-försörjningen.			X	2015-10: I samband med delåret 2015 angav LSF den kommentaren om att rekommendationen har tagits om hand i LS 1406-0759. Vidare anger LSF att LS uppfattning är, med hänvisning till argument framförda i ärendet, att någon ytterligare utvärdering en den som genomförts av revisionen med anledning av revisionsrapporten inte är nödvändig. Revisionen kommer att följa upp rekommendationen i samband med årsrapport 2015 och där ska även ovanstående beaktas.
2014 (Projekt 2/2014)	Landstingsstyrelsen bör komplettera regelverket för informationssäkerhet med specifika krav för nätverksansluten medicinteknisk utrustning (MTU) så att stöd finns för praktisk tillämpning i verksamheten för exempelvis anslutningsprocesser, uppdateringar och styrning av fjärråtkomst.		X		2015-09-28: Enligt uppgift från LSF så har arbetet med att komplettera regelverket för informationssäkerhet påbörjats. Nätverksansluten MTU kommer att vara ett prioriterat område för 3R IKT/MT-samverkan och i samverkan med branchorganisationen Swedish Medtech. Bedömningen blir därmed att rekommendationen är delvis åtgärdad.

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 (Projekt 14/2014)	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur och när uppföljningen av status för det lokala informationssäkerhetsarbetet vid nämnder och styrelser ska ske och hur och när resultatet från dessa uppföljningar ska återrapporteras.			X	2015-09-29: Enlig uppgift från LSF pågår arbetet med att ta fram ett förslag på årshjul för uppföljningarna.. Bedömningen är att status på rekommendationen är ej åtgärdad och när förslaget finns framme delvis och när det fungerar i praktiken är rekommandationen avklarad.
2014 (Projekt 2/2014)	Landstingsstyrelsen bör stärka och tydliggöra ansvaret för IT-säkerhet kopplat till MTU på landstingsövergripande nivå och tydliggöra hur den organisatoriska samverkan mellan SLL IT och akutsjukhusens MT-avdelningar ska ske vad gäller säkerhetskrav. Samverkan mellan SLL IT och akutsjukhusen bör även omfatta utveckling av supportprocesser anpassade för MTU.				2015-09-29: Enligt LSF kommer nätverksansluten MTU att vara ett prioriterat område för 3R IKT/MT-samverkan och i samverkan med branchorganisationen Swedish Medtech. Projekt kommer att startas på DS. Resultaten kommer att integreras i de övergripande processerna. Rekommendationen bedöms inte vara åtgärdad.
2014 (Projekt 14/2014)	Landstingsstyrelsen behöver säkerställa att nämnder och styrelser följer upp de krav som ställs på informationssäkerhet även när det gäller privata utförare som anlitas för att utföra kärnverksamhet för landstingets räkning.			X	
2014 (Projekt 2/2014)	Landstingsstyrelsen bör ta fram ett samordnat underlag för gemensamma IT- och säkerhetsrelaterade krav i samband med upphandling av MTU samt utreda möjligheten till ramavtal för området.		X		2015-09-28: Enligt LSF så har IT-säkerhetsrelaterade krav tagits fram och implementerats i landstingets IT-stöd för informationssäkerhet, Compliance-portalen. Kvarstår att kvalitetssäkra dessa och säkerställa hur de ska användas i samband med upphandling av MTU. Samordning görs i relevanta fora. Bl a fora som etablerats kopplat till landstingets strategiska investeringar och baserat på erfarenheter från NKS upphandlingar av MTU. Frågan om lämpligheten av ramavtal för olika typer av anskaffningar hanteras inom ramen för de forum som särskilt finns uppsatta för detta – avseende MTU, SMIL Teknik. Bedömningen är att rekommendationen är delvis åtgärdad.
2014 (Projekt 14/2014)	Landstingsstyrelsen bör säkerställa implementeringen av ett ledningssystem för informationssäkerhet genom att snarast färdigställa arbetet med tillämpningsanvisningar samt det s.k. complianceverktyget.		X		2015-09-29: Enligt LSF är förslag på grundläggande tillämpningsanvisningar framtagna och kommer att redovisas för landstingsdirektören hösten 2015. Compliance-portalen är etablerad. Bedömningen är att rekommendationen är delvis åtgärdad. Arbetet har kommit igång och revisionen kommer under 2015 i projekt att granska hur arbetet med implementeringen av ledningssystem för informationssäkerhet fortskrider.
2014 (Projekt 13/2014)	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att avtalsuppföljning av exempelvis samtliga MTU-upphandlingar inom landstinget, kontinuerligt blir genomförda.				
2014 (Projekt 13/2014)	Landstingsstyrelsen bör skapa klarhet i de krav som ställs i upphandlingspolicyn på att upprätta en upphandlingsstrategi i samband med större upphandlingar.				

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 (Projekt 13/2014)	Landstingsstyrelsen bör med utgångspunkt i de förtydligade riktlinjerna för upphandling implementera ansvarsfördelning, arbetssätt och rutiner för att öka antalet samordnade upphandlingar av medicinteknisk utrustning (MTU).				
2014 (Projekt 7/2014)	Landstingsstyrelsen och hälso- och sjukvårdsnämnden bör i samarbete med vårdgivarna presentera en plan på övergripande nivå för hur kommande vårdinformationssystem ska etableras inom SLL. Planen bör konkretisera, tidsätta och beräkna kommande investeringar för e-hälsa.				
2014 (Projekt 7/2014)	Landstingsstyrelsen bör ta fram en handlingsplan som konkretiserar ansvarsfördelningen mellan aktörerna i utvecklingsarbetet för e-hälsa som en grund för nätverkssjukvården. Även rollen för programkontoret för Framtidens hälso- och sjukvård bör förtydligas, liksom formerna för hur privata vårdgivare ska engageras i arbetet.				
2014	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra vem som har det ekonomiska ansvaret för införskaffande av utrustning som behövs i nya byggnader/ombyggda lokaler utöver IKT och MT utrustning				
2014 Delår	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra hur kostnadsansvaret för framtidsplanens byggnationer ska hanteras i de fall vårdgivare vill ändra lokalernas planerade funktionalitet.				
2014 (Projekt 7/2014)	Landstingsstyrelsen och hälso- och sjukvårdsnämnden bör stärka informations- och kunskapsöverföringen mellan såväl egna som privata vårdgivare, för att utveckla samarbetet i e-hälsofrågor.				
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör, för att säkerställa en rättvisande information till fullmäktige, utveckla analys och kontroll av de underlag samt uppgifter som ligger till grund för uppsiktsrapporten.				
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rutiner för kontroller och uppföljning i Raindance och Heroma dokumenteras och formaliseras samt att systematiska riskanalyser genomförs för att minska risken för fel och oegentligheter i hanteringen av systemen.				2015-09-29: Kommer att granskas av pwc i en uppföljning inför ÅR 2015

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör återrapportera en samlad bild av de kostnader och investeringar som löpande ackumuleras för NKS-projektet.				Delårsrapport 2015: Landstingsstyrelsen skriver i yttrande till landstingsrevisionens årsrapport att det i månadsrapporter, kvartalsrapporter och årsrapporter redovisas ackumulerade kostnader och investeringar för NKS, inkl ändrings- och tilläggsbeställningar. I samband med landstingets budgetprocess prognostiseras investeringsbehov för kommande fem år, vilket för NKS inkluderar utrymme för ändrings- och tilläggsbeställningar. Revisionskontorets notering: Lämnad rek gäller årsredovisning 2014 och där saknas ett tillräckligt underlag enligt revisionen.
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör i samband med utveckling av tillämpningsanvisningarna även utveckla en modell för landstingsstyrelsens uppföljning av den interna kontrollen inom SLL inkluderande en kvalitetssäkring av uppgifter från verksamheterna.			X	Oktober 2015: LS har per uppföljningstillfället inte utvecklat några tillämpningsanvisningar avseende policy för intern kontroll. Och den modell som idag finns avseende uppföljning av den interna kontrollen inom SLL sträcker sig endast till insamling av internkontrollplaner utan att dessa analyseras.
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör tydliggöra ansvarsfördelningen för tillsyn av konst inom landstinget där praxis och reglemente inte helt överensstämmer, särskilt inför kommande inköp av konstnärliga gestaltningar inom utbyggnaden av tunnelbanan.				
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör i samband med ett eventuellt beslut om övergång från projektform till en permanent lösning för TioHundraorganisationen förtydliga formerna för ägarstyrningen av bolaget TioHundra AB.				Delrapport 2015: Kommunalförbundet utvecklade ägarstyrningen under 2014 avseende uppföljning, åtgärder och rutiner. Under 2014 beslutade kommunfullmäktige att tillföra 20,4 mnkr och landstingsfullmäktige 35,6 mnkr. Under 2015 har TioHundra AB kompenserats för effekter av sänkt diskonteringsränta på pensionsskulden. Under 2015 har förändringar av Tiohundraverksamhetens styrning diskuterats och förslag till ny organisation och styrning kommer att föreslås ÄU, LS och LF under hösten 2015 för beslut före årsskiftet då den nuvarande projekttiden löper ut.
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen behöver säkerställa dels att det löpande går att följa upp fullmäktiges investeringsbeslut i program där större projekt med olika tidplan ingår, dels hur de ska utvärderas efter driftssättning.				

Sammanställning och uppföljning av lämnade rekommendationer avseende tidigare år och innevarande år: Landstingsstyrelsen 2015

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör vidareutveckla indikatorer för måluppfyllelse samt analys av utfallet på indikatorerna för att få tillfredsställande underlag för bedömning av om fullmäktiges övergripande mål är uppnådda.			X	Oktober 2015: I delårsrapporten görs ingen större analys av måluppfyllelsen, i synnerhet när bara två övergripande mål mäts vid tillfället. Delårsrapporten innehåller heller inte någon utvecklad resonemang om hur man har kommit fram till de prognoser som anges för resterande måls uppfyllelse. Rekommendationen följs upp igen i samband med årsredovisningen 2015.
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör säkerställa att en investerings totala kostnadskonsekvenser och hur dessa ska finansieras framgår på ett tydligt sätt i det formella investeringsbeslutet.				
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör ändra resultatdispositionsreglerna för akutsjukhusen, som frångåtts för tredje året i rad.				
2014 (Projekt 6/2014)	Landstingsstyrelsen bör ta fram landstingsövergripande riktlinjer för energianvändning, som säkerställer att hänsyn tas till energieffektivitet under en fastighets hela livscykel, såväl byggnations- som förvaltningsfas.				
2014 (Projekt 16/2014)	Landstingsstyrelsen och HSN bör systematiskt se över och samordna sina sammantagna krav på inrapportering och uppföljning gentemot vårdgivarna i syfte att minska den administrativa belastningen inom hälso- och sjukvården.				
2014 Årsrapp	Landstingsstyrelsen bör ställa krav på att riskanalys och hantering av risker ska framgå av underlag inför beslut i fullmäktige.				
2015 Delår	Styrning: Landstingsstyrelsen bör stärka den formella kopplingen mellan organisationen FSTC och landstingsstyrelsen för att säkerställa dels att styrning sker samordnat, dels att kraven i policy och riktlinjer för informationssäkerhet följs.				Ny rekommendation
2015 Delår	Intern kontroll: Landstingsstyrelsen bör anpassa fullmäktiges mål och indikatorer till egna verksamhetsnära mål och indikatorer i kommande budgetar avseende förvaltningen för utbyggd tunnelbana.				Ny rekommendation
2015 Delår	Intern kontroll: Landstingsstyrelsn bör skapa förutsättningar för en systematisk uppföljning och avtalsförvaltning för att säkerställa arbeten, tjänster och leveranser med den kvalitet som följer av OPS-avtalet.				Ny rekommendation

Sammanställning över lämnade rekommendationer för Landstingsstyrelsen 2015

Gransk-ningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Del-vis	Nej	
2012 Årsrapp	IT: SLL IT bör effektivisera nuvarande beställningsprocess för att minska den genomsnittliga lagertiden för datorer och därmed utnyttja garantitiden bättre.			X	2015-10: Under våren 2015 gjordes en uppföljning av denna rekommendation. I kommentaren till DÅR 2015 kommer man om möjligt underteckna avtal före utgången av 2015. Rekommendationen följs upp vid årsbokslutet 2015.
2012 Årsrapp	IT: SLL IT bör omgående upphandla och teckna avtal angående centrallager för datorer.			X	2015-10: Under våren 2015 gjordes en uppföljning av denna rekommendation. I kommentaren till DÅR 2015 kommer man om möjligt underteckna avtal före utgången av 2015. Rekommendationen följs upp vid årsbokslutet 2015.
2013 Årsrapp	Upphandling: Landstingsstyrelsens förvaltning bör klargöra syftet med upphandlingsbokslutet och definiera begrepp i det frågeformulär som ligger till grund för bokslutet, så att de uppfattas lika och att jämförelser som görs utifrån insamlade uppgifter blir korrekta.			X	2015-03: En diskussion pågår inom SLL Upphandling om syfte, befintliga frågor och preciseringar av frågorna som ingår i upphandlingsbokslutet. Behov av preciseringar och definitioner uppges finnas. Någon ändring av enkäten 2014 har inte skett. En diskussion pågår om att återrapportera informationen i annan form. Preliminärt kommer istället uppgifterna att presenteras i tjänsteutlåtandet till landstingsstyrelsen där SLL Upphandling återapporterar samordnade upphandlingar, under rubriken uppföljning av upphandlingspolicyn. Ett sådant ärende är anmält till LS i maj 2015. En uppföljning av rekommendationen kommer att ske under 2015.
2013 Årsrapp	Intern kontroll: Ledningen för LSF rekommenderas att genomföra en översyn av både delegations- och beslutsordningen i syfte att tydliggöra gränsdragningen mellan delegation och verkställighet samt förtydligande av hur och när en anmälan ska göras.	X			En översyn av delegationsordningen har skett efter valet 2014. i och med detta har även gjorts en strukturering av beslut som ska anmälas. Rekommendationen anses åtgärdad.
2014 Delår	Ledningen för LSF bör tillsammans med ledningen för respektive berört akutsjukhus tydliggöra vem som har det övergripande ansvaret för IKT och MT processerna i samband med byggnationer vid sjukhusen.				2015-10: Följs upp i samband med årsbokslut 2015.
2014 Delår	Intern kontroll: Ledningen för LSF bör ta fram en rutin för hur bidrag ska hanteras som innefattar bedömning av bidragsansökan, utbetalning och uppföljning av lämnade bidrag.			X	2015-10: Enligt uppgift ska det under 2015 tas fram en rutin som ska innefatta bedömning, krav på underlag, utbetalning och uppföljning. Revisionen följer upp rekommendatrionen i samband med årsrapport 2015.
2014 Årsrapp	NKS Bygg bör implementera en rutin som säkerställer att bedömningen av osäkra kundfordringar blir dokumenterade vid varje bokslut.				Följs upp i samband med årsrapport 2015.
2014 Årsrapp	NKS-Bygg bör förbättra och dokumentera de interna processerna för ändringar- och tillägg för att säkerställa att betalning endast sker för färdigställda arbeten.				Följs upp i samband med årsrapport 2015.

Sammanställning över lämnade rekommendationer för Landstingsstyrelsen 2015

Granskningsår	Rekommendation	Åtgärdat			Kommentar
		Ja	Delvis	Nej	
2014 Årsrapp	Förvaltningsledningen bör utforma tydliga rutiner i syfte att säkerställa att kretsen avropsberättigade inom landstinget överensstämmer med kretsen i det ursprungliga ramavtalet. Följs upp till delår 2015.			X	2015-10: Inga åtgärder har hittills vidtagits med anledning av denna rekommendation. Enligt uppgift från Locum AB har bolaget fortsatt att även under 2015 avropa tjänster på avtalet motsvarande 1,1 mnkr.
2015 Delår	Intern kontroll: Förvaltningen för utbyggd tunnelbana bör utveckla en rutin för uppdelningen av tillgångar i komponenter.				Ny rekommendation.
2015 Delår	Intern kontroll: Landstingsstyrelsens förvaltning bör göra en rättelse i redovisningen av avsättningar inför årsbokslut 2015.				Ny rekommendation.
2015 Delår	Intern kontroll: Förvaltning för utbyggd tunnelbana bör upprätta och godkänna blanketter för aktuella behörigheter, för att säkerställa den interna kontrollen avseende behörigheter till Heroma.				Ny rekommendation

Landstingsstyrelsens förvaltning
SLL Ekonomi och finans

TJÄNSTEUTLÅTANDE
2015-07-29

LS 2015-0646

Handläggare:
Gabriella Norén

Ankom
Stockholms läns landsting
2015 -08- 06
Dnr. LS 2015-0646
Rotel I

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingstingsstyrelsen

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2014 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 15 september. Granskningen har utgått från fastställd revisionsplan. I årsrapporten redovisas revisionens samlade bedömning av landstingsstyrelsens övergripande styrning och samordning av landstingets verksamhet år 2014.

Beslutsunderlag

Tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 29 juli 2015
Landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingsstyrelsen

Förslag till beslut

Landstingsstyrelsen föreslås besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 avseende landstingsstyrelsen i enlighet med tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Förvaltningens förslag och motivering

Inledning
Landstingsrevisorernas granskningsarbete är värdefullt för landstingsstyrelsen. Årsrapporten är en återkommande avstämningspunkt i det ständiga förbättringsarbete som pågår i de verksamheter som landstingsstyrelsen har ansvar för.

Bakgrund
Landstingsrevisorerna prövar i den årliga granskningen om verksamheten bedrivs på ett ändamålsenligt och från ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt, om räkenskaperna är rättvisande samt om den interna styrningen och kontrollen är tillräcklig. I revisorernas uppdrag ingår även att granska hur landstingsstyrelsen fullgör sin uppsiktsplikt

samt hur styrelsen leder och samordnar förvaltningen av landstingets angelägenheter. En annan viktig del i granskningen är landstingsstyrelsens beredning av ärenden till fullmäktige. Revisorerna ska även bedöma om resultatet är förenligt med fullmäktiges mål för god ekonomisk hushållning. Landstingsrevisorernas samlade bedömning av landstingsstyrelsen är oförändrad jämfört med år 2013.

Överväganden
Landstingsrevisorerna lämnar 14 stycken nya rekommendationer i årsrapport 2014. Dessa kommenteras av landstingsstyrelsens förvaltning i detta tjänsteutlåtande. Tidigare rekommendationer kommer att följas upp i delårsrapport 2015.

Mål och indikatorer

Revisorernas rekommendation
Revisorerna anser att landstingsstyrelsen bör vidareutveckla indikatorerna för måluppfyllelse samt analys av utfallet på indikatorer för att få tillfredsställande underlag för bedömning av om fullmäktiges mål är uppfyllda.

Kommentar
Ett kontinuerligt arbete pågår med att vidareutveckla indikatorerna och att analysera utfallet av dem. Hälso- och sjukvårdsnämnden har föreslagit nya indikatorer för att mäta det nedbrutna målet "Vård i rätt tid" som fullmäktige har beslutat om i samband med budget 2016 den 16-17 juni. De nya indikatorer som ska mätas är:

- Andel slutenvårdstillfällen utanför akutsjukhus
- Andel besök på närakuter i förhållande till besök på akutsjukhusens akutmottagningar samt
- Uppfyllelsegrad av vårdgarantin

De två första indikatorerna blir ett mått på utvecklingen mot nätverkssjukvården och effektiviteten inom hela sjukvårdssystemet. Den tredje indikatorn är en sammanslagning av tre tidigare indikatorer, vilket kommer att öka överblickbarheten.

Kulturförvaltningen arbetar med att ta fram mätbara indikatorer. I delårsrapporten för år 2015 kommer prognoser att göras för helåret 2015 för vissa indikatorer för att säkerställa en utveckling i linje med fastställda mål.

Resultatdispositionsreglerna för akutsjukhusen

Revisorernas rekommendation
Revisorerna anser att landstingsstyrelsen bör ändra resultatdispositionsreglerna för akutsjukhusen, som frångåtts för tredje året i rad.

Kommentar
En översyn av resultatdispositonsreglerna kommer att göras. Nuvarande regelverk bör dock inte avskaffas förrän ett nytt är utarbetat. Stockholms läns landsting befinner sig i en period av omställning. Akutsjukhusen har de senaste åren både fått bedriva sin ordinarie verksamheten och planerat för omställningen enligt planen för framtidens hälso- och sjukvård. Det har varit svårt att förutse i början av året i vilken mån omställningen skulle påverka de enskilda sjukhusens resultat och det gäller även för de närmaste åren framöver.

Ett nytt regelverk ska syfta till att säkerställa den långsiktiga ekonomiska styrningen om möjligt både under perioder av omställning och under mer normala perioder. Under nuvarande omställningsperiod fokuserar landstinget på stärkt kostnadskontroll och budgetdisciplin.

Uppsiktsrapporterna

Revisorernas rekommendation
Revisorerna anser att landstingsstyrelsen bör utveckla analys och kontroll av de underlag samt uppgifter som ligger till grund för uppsiktsrapporterna.

Kommentar
Den uppföljning, styrning och samordning som sker idag – genom bland annat bolagsstyrningsrapporter som beslutas av verkställande direktörer och styrelse och med yttrande från bolagets revisorer - bedöms ge förvaltningen god insikt och kännedom om verksamheterna i landstingets hel- och delägda bolag samt nämnder. Därmed kan förvaltningen rekommendera landstingsstyrelsen och landstingsfullmäktige att anse att bolagstyrelser och nämnder har uppfyllt sina förpliktelser.

Investeringarnas totala kostnadskonsekvenser

Revisorernas bedömning
Landstingsstyrelsen bör säkerställa att en investerings totala kostnadskonsekvenser och hur dessa ska finansieras framgår på ett tydligt sätt i det formella investeringsbeslutet.

Kommentar
Investeringsprocessen utvecklas kontinuerligt. De driftsmässiga konsekvenserna, baserade på framtagna kalkylunderlag, beaktas regelmässigt inom ramen för beslut om verksamheternas budget.

Landstingsfullmäktige har i samband med investeringsbeslut uppdragit till ansvariga nämnder och bolagsstyrelser att beakta kostnadsökningar i nästkommande budgetprocess i syfte att säkerställa kostnadstäckning.

I ett läge med historiskt stora investeringar kommer beslutsunderlagen framöver på ett tydligare sätt beskriva kostnadskonsekvenserna för investeringarna, i samband med genomförandebeslut.

Riskanalys

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör ställa krav på att riskanalys och hantering av risker ska framgå av underlag inför beslut i fullmäktige.

Kommentar
Riskanalys och hantering av risker ingår i beredningen av alla projekt och i de underlag som ligger till grund för landstingsstyrelsens och landstingsfullmäktiges beslut. Anvisningarna i ekonomihandboken har kompletterats med detta.

Löpande uppföljning av investeringar

Rekommendation
Landstingsstyrelsen behöver säkerställa dels att det löpande går att följa upp landstingsfullmäktiges investeringsbeslut i program där större projekt med olika tidplan ingår, dels hur de ska utvärderas efter driftssättning.

Kommentar
Stärkt ägarstyrning med utvecklad analys och uppföljning kommer att beakta behovet av mer detaljerad uppföljning.

Ägarstyrningen av Tiohundraverksamheten

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör i samband med ett eventuellt beslut om övergång från projektform till en permanent lösning för Tiohundraorganisationen förtydliga formerna för ägarstyrningen av bolaget TioHundra AB.

Kommentar
Landstingsfullmäktige beslöt i juni, i samband med budget 2016, att fortsätta att bedriva den så kallade Tiohundraverksamheten även efter år 2015 och uppdrog åt landstingsstyrelsen att under året utreda och vid behov återkomma med förslag på beslut om eventuella förändringar i organisationsutformningen och styrningen av verksamheten.

Rutiner för vilka som är avropsberättigade

Rekommendation
Förvaltningsledningen bör utforma tydliga rutiner i syfte att säkerställa att kretsen avropsberättigade inom landstinget överensstämmer med kretsen i det ursprungliga ramavtalet.

Kommentar
I alla samordnade avtal framgår kretsen avropsberättigade av avtalet. I syfte att ytterligare öka tydligheten kommer SLL Juridik och upphandling se över huruvida det är möjligt och ändamålsenligt att även tillföra denna information i den allmänna beskrivningen av avtalet i den elektroniska avtalskatalogen.

Ansvarsfördelningen för tillsyn av konst

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör tydliggöra ansvarsfördelningen för tillsyn av konst inom landstinget där praxis och reglemente inte helt överensstämmer, särskilt inför kommande inköp av konstnärliga gestaltningar inom utbyggnaden av tunnelbanan.

Kommentar
Kulturnämndens reglemente är tydligt. Kulturnämnden har ansvar för tillsynen över landstingets konstbestånd och ska utöva detta genom att ge anvisningar om åtgärder för vård och underhåll samt inventering av konsten. Respektive bolag och förvaltning har ansvar för att inventera sin konst.

Intern kontroll

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör i samband med utveckling av tillämpningsanvisningarna även utveckla en modell för landstingsstyrelsens uppföljning av den interna kontrollen inom Stockholms läns

landstinginkluderande en kvalitetssäkring av uppgifter från verksamheterna.

Kommentar
Landstingsstyrelsen har det övergripande ansvaret för att skapa en organisation för internkontroll och följa upp att styrning och kontroll fungerar tillfredsställande, i enlighet med landstingets Policy för internkontroll som antogs av fullmäktige den 6 november 2013.

Under hösten 2014 och våren 2015 har en kartläggning av landstingets riskhantering gjorts i syfte att se över organisation och systematik, vilket inkluderar arbete med intern styrning och kontroll.

Under år 2014 har också landstingsstyrelsens förvaltning, hälso- och sjukvårdsförvaltningen och trafikförvaltningen samarbetat för att ta fram styrande dokument på förvaltningsnivå. Riktlinjer för intern styrning och kontroll är framtagna och fastställda och fler styrande dokument inom området är under framtagande. Detta arbete är också en grund för vidare landstingsövergripande utveckling av styrande dokument.

Nya Karolinska Solna -Bygg

Rekommendation
Nya Karolinska Solna- Bygg (NKS-Bygg) bör förbättra och dokumentera de interna processerna för ändringar- och tillägg för att säkerställa att betalning endast sker för färdigställda arbeten.

Kommentar
Risken för att betalning av ännu inte färdigställda arbeten sker är mycket låg. Dels finns bankernas oberoende tekniska rådgivare som kontrollerar och utfärdar intyg vartefter bygget färdigställs kopplat till den finansiella modellen, dels får NKS Bygg en månadsrapport från Swedish Hospital Partners AB där de redovisar produktion och tidplan och dessutom görs regelbundna besök ute på byggarbetsplats.

En samlad bild av kostnader och investeringar för Nya Karolinska Solna

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör återrapportera en samlad bild av de kostnader och investeringar som löpande ackumuleras för projektet.

Kommentar
I månadsrapporter, kvartalsrapporter och årsrapporter redovisas ackumulerade kostnader och investeringar för Nya Karolinska Solna, inklusive ändrings- och tilläggsbeställningar. I samband med landstingets budgetprocess prognostiseras investeringsbehov för kommande fem år vilket för Nya Karolinska Solna inkluderar utrymme för ändrings- och tilläggsbeställningar.

Rutiner för kontroll och uppföljning i Raindance och Heroma

Rekommendation
Landstingsstyrelsen bör säkerställa att rutiner för kontroller och uppföljning i Raindance och Heroma dokumenteras och formaliseras samt att systematiska riskanalyser genomförs för att minska risken för fel och oegentligheter i hanteringen av systemen.

Kommentar
Ett systematiskt förbättringsarbete pågår bland annat genom förändring av Heromas nuvarande organisationsstruktur. Syftet är att förenkla och minska risken för fel. Vidare utvecklas rutinerna för återkommande underhåll samt upprättas en rutin för riskhantering.

Lokal systemförvaltning för Raindance, inklusive dokumentation och rutiner, uppdateras hösten/vintern 2015.

Rutiner för bedömning av osäkra kundfordringar hos Nya Karolinska Solna -Bygg

Rekommendation
Nya Karolinska Solna- Bygg (NKS Bygg) bör implementera en rutin som säkerställer att bedömningen av osäkra kundfordringar blir dokumenterade vid varje bokslut.

Kommentar
Risk- och sårbarhetsanalyser genomförs planenligt. Rutinen finns framtagen och dokumenterad och används vid varje månadsbokslut.

Ekonomiska konsekvenser av beslutet

Beslutet har inga ekonomiska konsekvenser.

Miljökonsekvenser av beslutet

I enlighet med landstingets Miljöpolitiska program 2012-2016 har hänsyn till miljön beaktats och slutsatsen är att det inte är relevant med en miljökonsekvensbedömning i detta ärende.

Henrik Almkvist
Tillförordnad Landstingsdirektör

Gunnel Forsberg
Ekonomidirektör

§ 169
Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingsstyrelsen
LS 2015-0646

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2014 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 15 september. Granskningen har utgått från fastställd revisionsplan. I årsrapporten redovisas revisionens samlade bedömning av landstingsstyrelsens övergripande styrning och samordning av landstingets verksamhet år 2014.

Beslutsunderlag

Tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 29 juli 2015
Landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingsstyrelsen

Förslag och yrkande

På sammanträdet föreligger landstingsrådsberedningens förslag i skrivelse den 19 augusti 2015 (bilaga).

Landstingsstyrelsens beslut

Landstingsstyrelsen beslutar enligt landstingsrådsberedningens förslag

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 avseende landstingsstyrelsen i enlighet med tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Särskilt uttalande
Susanne Nordling (MP), Tomas Eriksson (MP) och Malin Karlsson (MP) samt Erika Ullberg (S), Dag Larsson (S), Jens Sjöström (S), Nanna Wikholm (S) och Tove Sander (S) anmäler ett gemensamt särskilt uttalande till protokollet från Miljöpartiet och Socialdemokraterna (bilaga).

Beslutsexpediering:
Landstingsrevisorerna
Landstingsdirektören
Akt

Landstingsrådsberedningen

SKRIVELSE
2015-08-19

LS 2015-0646

Landstingsstyrelsen

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingstingsstyrelsen

Föredragande landstingsråd: Torbjörn Rosdahl

Ärendebeskrivning

Landstingsrevisorerna har överlämnat årsrapport 2014 till landstingsstyrelsen för yttrande senast den 15 september. Granskningen har utgått från fastställd revisionsplan. I årsrapporten redovisas revisionens samlade bedömning av landstingsstyrelsens övergripande styrning och samordning av landstingets verksamhet år 2014.

Förslag till beslut

Landstingsrådsberedningen föreslår landstingsstyrelsen besluta

att avge yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 avseende landstingsstyrelsen i enlighet med tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande.

Landstingsrådsberedningens motivering

Landstingsrevisorerna fyller en viktig funktion i att granska verksamheten och föreslå förbättringar utifrån ett styrnings- och kontrollperspektiv. I årsrapport 2014 noterar revisorerna att kvaliteten har förbättrats, styrningen utvecklats och åtgärder vidtas för att stärka analys, uppföljning och återrapportering.
Landstingsrevisorerna lämnar i årsrapporten 14 stycken nya rekommendationer, där, för vilka det är relevant, landstinget antingen har påbörjat eller kommer att påbörja ett arbete för att åtgärda rekommendationerna. Arbetet med att åtgärda tidigare rekommendationer pågår med fortsatt hög prioritering.

Ett antal rekommendationer behandlar styrning och uppföljning av landstingets verksamhet.

Det är viktigt att styrning sker på ett tydligt och effektivt sätt så att inte suboptimeringar och andra oönskade effekter uppstår. En kontinuerlig utveckling av landstigets styrmodell sker som innefattar flera av revisionens rekommendationer.

Vid landstingets upphandlingar av varor och tjänster är det viktigt att samtliga upphandlingar utvärderas mot de totalkostnadskonsekvenser de får för landstinget som helhet. Vid varje upphandling måste alternativen noga utvärderas mot både totalekonomi och konsekvenser för kvalitet, tillgänglighet, hållbarhet och tillförlitlighet.
Upphandling ska användas som ett strategiskt verktyg för att främja förnyelse, kvalitet och effektivitet i samtliga verksamheter.

Landstingsfullmäktige beslutade 2015 om en ny investeringsstrategi. Utifrån landstingets mål om god ekonomisk hushållning kommer den att ge möjligheter att styra, utvärdera, samordna och följa upp landstingskoncernens investeringar.

Beslutsunderlag

Tillförordnade landstingsdirektörens tjänsteutlåtande den 29 juli 2015
Landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingsstyrelsen

Torbjörn Rosdahl

Carl Rydingstam

Stockholms läns landsting

LANDSTINGSSTYRELSEN
MILJÖPARTIET DE GRÖNA
SOCIALDEMOKRATERNA

SÄRSKILT UTTALANDE

2015-09-01

LS 2015-0646

Ärende 16

Yttrande över landstingsrevisorernas årsrapport 2014 för landstingsstyrelsen

Trots att vissa framsteg gjorts från tidigare år, framför revisionen samma kritik som i årsrapporten från 2013. Miljöpartiet anser därför att det behövs en genomgripande analys över hur landstingsstyrelsen på ett mer systematiskt sätt kan tillgodose sig revisorernas förslag på förbättringsåtgärder. Detta för att revisorernas utredningsarbete ska få ett faktiskt genomslag på landstingets styrning. Det är inte tillräckligt att bara redovisa vad som görs utifrån revisionens anmärkningar, utan en tidplan för när samtliga felaktigheter ska vara åtgärdade bör tas fram snarast. Vi föreslår att en sådan tidsplan exempelvis lyfts in i landstingets tertialrapport.

Det är också alarmerande att styrelsens uppsikt över akutsjukhusen fortfarande är svag. De presentationer av akutsjukhusens verksamhet, som gjorts i landstingsstyrelsens Ägarutskott, visar att det inte finns några gemensamma kriterier eller indikatorer att redovisa verksamheten utifrån. Revisorerna pekar också på just detta, att gemensamma indikatorer för målstyrning ännu inte tagits fram. Vidare pekar revisionen på att resultatdispositionsreglerna frångåtts för tredje året i rad. Det är allvarliga anmärkningar som leder vidare till att landstingsstyrelsens styrförmåga är fortsatt svag.

När det gäller Nya Karolinska, lyfter revisionen bland annat fram att landstinget behöver redovisa en mer samlad bild över totala kostnader samt att vissa rutiner måste förbättras, t.ex. för kundfordringar. Förvaltningen skriver i sitt svar att redovisning av NKS-projektets kostnader redan görs i exempelvis månadsrapporter. Men det finns många tecken på att information och kunskap om utvecklingen av ekonomin kring nya Karolinska är otillräcklig, därför bör uppföljningen och redovisningen kring NKS-projektet förbättras betydligt.

Bilaga 3

Ekonomistyrning – temagranskning ur ett LS perspektiv

Under flera år har fullmäktige påtalat vikten av att kostnadsutvecklingstakten behöver brytas som en förutsättning för landstinget att förverkliga planerade investeringar inom vården och trafiken. I budgeten för 2014 planerades det för en kostnadsutveckling på 4 procent för det året. Den faktiska kostnadsutvecklingen under 2014 uppgick dock till 6,6 procent. Av fullmäktiges budget för 2015 framkommer att det fastställda investeringsutrymmet inte får överskridas samtidigt som landstingets fortsatta arbete ska inriktas på att begränsa kostnadsökningstakten, vilket enligt budgeten kommer att leda till en ekonomi i balans. Enligt budgeten förväntas 2015 års kostnader öka med 4,1 procent för landstinget.

I fullmäktiges budget för 2016, som beslutats ett halvt år efter det att budgeten för 2015 beslutades, har en långsiktigt hållbar kostnadsökningstakt reviderats ner till 3,3 procent för landstinget som helhet. Av landstingsrådsberedningens skrivelse till landstingsstyrelsen i tertialrapporten för 2015 framkommer att kostnadsreduktioner måste ingångsättas redan under 2015 för att nedbringa kostnadsökningstakten under den tidigare uppsatta målnivån på 3,3 procent för att nå önskvärd kostnadseffekt 2016. Landstingstyrelsen har med anledning av detta den 15 september beslutat om ett uppdrag till landstingsdirektören att initiera ytterligare riktade insatser.

Av landstingets delårsrapport framkommer att resultatprognosen på helårsbasis för hela landstinget är i nivå med budget, men att verksamhetens kostnader prognosticeras öka mer än den budgeterade kostnadsökningen. Av rapporten framkommer vidare att trots den för höga kostnadsutvecklingstakten så är resultatprognosen positiv. Att så är fallet förklaras av engångsintäkter och växande skatteintäkter. Under 2016 bedöms skatteintäkterna dock minska jämfört med tidigare bedömningar.

Ekonomistyrning av vården
Revisionen har i flera rapporter under de senaste åren kritiserat landstingstyrelsen för en otydlig ekonomistyrning. Bland annat har förutsättningarna för framförallt akutsjukhusen ändrats vid flera tillfällen. Ett sådant exempel på otydliga styrsignaler, är att det under de tre senaste åren har gjorts undantag från resultatdispositionsreglerna utan att reglerna i sig har ändrats. Revisionen har tidigare pekat på risken att otydligheten påverkar sjukhusens vilja att säkerställa att de åtgärder som vidtas är tillräckliga, möjliga att genomföra och långsiktigt hållbara för att uppnå fullmäktiges mål om ekonomi i balans samt en anpassad kostnadsutvecklingstakt framöver. Budget 2015 stipulerar att kostnadsökningarna inom vården ska begränsas till i genomsnitt 3,5 procent per år under perioden 2015 - 2019. Den genomsnittliga kostnadsutvecklingen under de senaste fyra åren (2011 – 2014) har uppgått till 4,5 procent för Karolinska universitetssjukhuset, 4,9 procent för Södersjukhuset och 5,8 procent för Danderyds sjukhus.

I november 2014 fattade fullmäktige beslut om en ny politisk organisation för Stockholms läns landsting bland annat för att stärka landstingets ägarstyrning. Den 17mars 2015 reviderades resultatkraven för fler av landstingets verksamheter jämfört med de resultatkrav som beslutades i december 2014, dvs. i 2015 års budget[32]. Vid det tillfället höjdes Folktandvårdens resultatkrav från tidigare beslutade 80 till 100 mnkr och resultatkravet för Stockholms läns sjukvårdsområde, SLSO, höjdes från 75,3 till 200 mnkr: Detta medförde en sammantagen höjning på 204,7 mnkr för de två verksamheterna. I samma ärende beslutades att resultatkravet för koncernfinansiering skulle sänkas med 204,7 mnkr

[32] LS1410-1148, Anmälan av slutlig budget för Stockholms läns landsting 2015

och att landstingsbidraget till hälso- och sjukvårdsnämnden, HSN, skulle ökas med motsvarande belopp.

Den 31 mars, det vill säga två veckor efter det att fullmäktige har ökat resultatkraven för Folktandvården och SLSO samt ökat landstingsbidraget till HSN så beslutar hälso- och sjukvårdsdirektören vid hälso- och sjukvårdsförvaltningen (HSF) om tilldelning av extramedel till SLSO för 2015 på 120 mnkr, i stort sett i nivå med det utökade resultatkravet. Enligt beslutet är dessa extramedel till för att SLSO ska kunna ställa om sin verksamhet. I budgeten för 2015 beslutades det om fördelning av omställningsbidrag till landstingets verksamheter för att möta kommande års omstruktureringskostnader inom ramen för framtidens hälso- och sjukvård. Enligt budget var omställningsbidraget till SLSO på sammanlagt 242 mnkr för perioden 2015 - 2018, varav 47,9 avsåg 2015. Hälso- och sjukvårdsdirektörens beslut från mars om extra bidrag på 120 mnkr till SLSO för att ställa om verksamheten ligger utanför de omställningsbidrag som fullmäktige beslutade om i budgeten 2015., I budget 2016 har fullmäktige beslutat att SLSO:s resultatkrav ska vara 100 mnkr för 2017 och 75,3 mnkr för 2017, det vill säga tillbaka på 2014 års nivå.

I februari uppdrog HSN[33] till hälso- och sjukvårdsdirektören att skyndsamt ta fram förslag på omprioriteringar i nämndens budget för 2015 motsvarande 800 miljoner kronor för att kunna öka ersättningarna till akutsjukhusen. I tjänsteutlåtandet från förvaltningen som låg till grund för beslutet åberopas de ekonomiska problem som finns för de landstingsdrivna akutsjukhusen som behöver säkerställa en god kostnadskontroll för att hejda den alltför höga kostnadsökningstakten. Enligt beslutsunderlaget är bedömningen att sjukhusen samlat saknar omkring 800 miljoner kronor för att klara ett balanserat resultat 2015.

I mars gick det ut en uppmaning från landstingsstyrelsens förvaltning till samtliga verksamheter inom landstinget att införa åtgärdsprogram för att reducera kostnadsutvecklingen. För fyra av akutsjukhusen[34] blev det obligatoriskt att rapportera in åtgärdsprogrammen i samband med månadsrapporteringen. Revisionen kan dock konstatera att både Karolinska Universitetssjukhuset och Södersjukhusets styrelser hade beslutat om åtgärdsprogram för att minska sina kostnader redan innan denna uppmaning. För Karolinskas del så beslutades åtgärdsprogrammet i december. Södersjukhuset beslutade indirekt om sitt åtgärdsprogram i samband med att styrelsen beslutade om 2014 års årsrapport som bland annat beskriver sjukhusets åtgärdsprogram för 2015.

I april tog HSN beslut om att utöka ersättningen till de landstingsägda akutsjukhusen med 590 mnkr under 2015[35], vilket i kombination med sjukhusens egna åtgärder bedömdes räcka. Enligt landstingsstyrelsens förvaltning har tillskottet till sjukhusen baserats på en individuell bedömning av respektive sjukhus situation, kostnadsnivå och tidigare fastställda ersättningsnivåer från beställaren samt av landstingsfullmäktiges fastställda resultatkrav.

Statusen på sjukhusens åtgärdsprogram rapporteras löpande i ägarutskottet, ÄU. Akutsjukhusens samlade åtgärdsprogram uppgick vid utgången av augusti till 823 mnkr. Enligt uppgift har landstingets ekonomidirektör och vice VD för landstingets moderbolag, LISAB, därutöver månatliga uppföljningsmöten med respektive sjukhusledning kring sjukhusens ekonomiska situation och statusen på deras åtgärdsprogram.

---

[33] Beslut i Hälso- och sjukvårdsnämnden 2015-02-20, HSN 1409-1151

[34] De sjukhus som berörs är Karolinska universitetssjukhuset, Södersjukhuset, Danderyds sjukhus och Södertälje sjukhus

[35] Beslut i Hälso- och sjukvårdsnämnden 2015-04-28, HSN 1301-0038

I revisionens årsrapport för landstingsstyrelsen för 2014 rekommenderade revisionen att resultatdispositionsreglerna bör ändras för akutsjukhusen. I sitt svar på rapporten skriver landstingsstyrelsen att en översyn av dessa kommer att göras, men att under nuvarande omställningsperiod så fokuserar landstinget på kostnadskontroll och budgetdisciplin. Ett exempel på detta är att ägaren, genom moderbolaget, LISAB har tillsatt en extern konsult som stöd till sjukhusledningen för Danderyds sjukhus. Konsulten ska kartlägga bolagets situation och komma med konkreta åtgärder för sjukhuset i syfte att minska kostnadsökningstakten för att möjliggöra för sjukhuset att klara av 2016 års avtal med beställaren och ägaren.

Enligt landstingets delårsrapport har akutsjukhusen, med undantag för TioHundra AB i Norrtälje, i princip prognostiserat att de ska uppnå resultat i enlighet med fullmäktiges resultatkrav. Enligt Karolinska har avstämning av prognoser, inklusive risker, skett med landstingsstyrelsens förvaltning, som enligt Karolinska godtagit prognosen enligt det bästa av tre scenarion. Resultatscenariot förutsätter att över hälften av åtgärdsprogrammet på 730 mnkr realiseras under den återstående tredjedelen av året. I landstingsstyrelsens sammanställning av sjukhusens prognoser per den sista augusti presenteras Karolinskas prognos i linje med fullmäktiges resultatkrav utan kommentar om verkningsgraden i sjukhusets åtgärdsprogram eller övriga risker på 100 – 200 mnkr. Prognosen för Danderyds sjukhus förutsätter att åtgärdsprogrammet på 30,1 mnkr realiseras i sin helhet, men endast 10 mnkr, dvs. 33 procent av åtgärderna hade realiserats per sista augusti.

I syfte att underlätta genomförandet av Framtidsplanen för hälso- och sjukvården och ge parterna en tydlig ekonomisk ram för hela avtalstiden, så kommer de nuvarande flerårsavtalen med akutsjukhusen att ersättas med omställningsavtal under perioden 2016 - 2019. Dessa omställningsavtal, som ingås mellan ägaren, beställaren och vårdgivarna, har mer karaktär av anslagsfinansiering än vad dagens avtal har. Omställningsavtalen är färdigförhandlade mellan de berörda parterna och hälso- och sjukvårdsnämnden tar beslut i november. Omställningsavtalen medför ett tak för akutsjukhusens kostnadsökningstakt på 2,5 procent mellan 2015 och 2016 och 1,5 procent per år åren därefter. Enligt uppgift från centralt håll vid landstingsstyrelsens förvaltning så kommer en bärande princip med omställningsavtalen vara att dessa utgör den ekonomiska ram som respektive akutsjukhus har att röra sig inom. Av delårsrapporten framkommer att den genomsnittliga kostnadsökningstakten för akutsjukhusen uppgår till 2,5 procent, vilket är i linje med omställningsavtalets krav under det första avtalsåret.

Ekonomistyrning av trafiken

I budget 2015 för trafiknämnden fanns ett inarbetat besparingsåtagande på 500 mnkr med effekt från och med andra halvåret 2015. Besparingsåtagandet gällde effektiviseringar i buss-, pendeltågs- och tunnelbanetrafiken. I trafiknämndens tertialrapport per april anges att de besparingar som planerades i budget 2015 inte räcker.

Som underlag inför fullmäktiges budget 2016 skickades i början av 2015 landstingsdirektörens planeringsunderlag ut på remiss till bl.a. trafiknämnden. I april 2015 beslutade nämnden "att utan eget ställningstagande överlämna förvaltningens yttrande för fortsatt beredning inför beslut i landstingsstyrelse/landstingsfullmäktige". Av yttrandet framgår att det krävs omedelbara kostnadsminskningar för att uppnå en balans mellan trafiknämndens uppdrag och resurser och för att klara en ekonomi i balans samt en långsiktigt hållbar kostnadsökningstakt. Av yttrandet framgår vidare att planerade effektiviseringar och reduceringar i trafiken 2015, motsvarande 400 miljoner kronor, utgör basen för att begränsa kostnadsökningstakten i budget 2016. Av yttrandet framgår att en reducering av busstrafiken planeras med start hösten 2015 och att en biljettprishöjning kan vara motiverad.

I landstingsstyrelsens förslag till budget 2016 ingick en höjning av biljettpriserna redan från september 2015. I juni 2015 beslutade fullmäktige om budget 2016, men beslutet innebar att biljettpriserna inte kommer att höjas. Vidare sköts inför sommaren den föreslagna neddragningen av busstrafiken framåt i tiden. I september 2015 har trafiknämnden beslutat om hur effektiviseringar i busstrafiken ska genomföras. Av underlaget framgår att förändringarna i trafiken är tänkta att genomföras från januari 2016, vilket innebär att de planerade besparingarna inte ger någon effekt 2015.

Förvaltningen har därför arbetat med andra förslag för att reducera kostnaderna under 2015. Dessa åtgärder väntas enligt delårsrapporten per augusti ge effekt under andra halvan av 2015. Nämnden bedömer i delårsrapporten att 400 mnkr av de initialt planerade 500 mnkr väntas uppnås. Nämndens budgetavvikelse för helåret prognostiseras kunna begränsas till -220 mnkr.

Revisionens bedömning
Revisionen bedömer att förutsättningarna för en stärkt ekonomistyrning hänger ihop med den stärkta ägarstyrningen. Det gäller bland annat kontinuerliga uppföljningsmöten kring akutsjukhusens ekonomiska situation mellan företrädare för dessa och företrädare för ledningarna för landstingets samt LISAB i syfte att bland annat minska verksamheternas kostnadsökningstakt. Ett annat uttryck för en stärkt ägarstyrning är den konsult som landstingsledningen tillsatt vid Danderyds sjukhus i syfte att komma till rätta med den höga kostnadsökningstakten där. Även de kommande omställningsavtalen, med klara ekonomiska ramar från och med 2016 mellan ägaren, beställaren och respektive vårdgivare, bedöms av revisionen skapa förutsättningar för en samordning av ägar- och beställarstyrningen, vilket revisionen tidigare lyft fram som ett problem. En sådan samordning bedömer revisionen som nödvändig för en stärkt ekonomistyrning.

Trots de vidtagna åtgärderna för att minska kostnadsökningstakten så bedömer revisionen att det på sikt finns en fortsatt utmaning i att minska kostnadsökningstakten. Att landstinget kan prognostisera ett resultat i linje med budget beror enligt landstingets egen utsago på intäkter av engångskaraktär och växande skatteintäkter, vilket har varit fallet under flera år tillbaka. Men redan inför 2016 bedöms skatteintäkterna minska jämfört med tidigare bedömningar. Fortsatta intäkter av engångskaraktär för att parera en fortsatt för hög kostnadsökningstakt som återbetalningarna från AFA upphör.

Beslut som enligt revisionens bedömning endast syftar till att lösa problem ur ett kortsiktigt perspektiv minska transparensen i ekonomistyrningen. I april tog HSN beslut om att öka ersättningen till de landstingsdrivna akutsjukhusen. Revisionen har tidigare pekat på problemen med engångsersättningar till sjukhusen. Andra exempel på kortsiktiga åtgärder, där de ekonomiska förutsättningarna förändrats under innevarande budgetår, är SLSO.

Revisionen bedömer att trafiknämnden genom att besluta om att överlämna förslag till besparingar i underlag till fullmäktiges budget 2016 utan eget ställningstagande till fullmäktige, inte uppfattar det ansvar som nämnden har i enlighet med kommunallagen och reglementet. Landstingsstyrelsen menar att trafiknämnden har tagit en aktiv ställning i detta fall, men revisionen bedömer att hanteringen medför att nämndens ekonomistyrning inte kan betraktas som tillräcklig.

Revisionen har tidigare påtalat att en långsiktig ekonomistyrning av landstingets verksamheter bygger på transparenta och förutsägbara beslut. Att förändra de ekonomiska förutsättningarna fler gånger under innevarande budgetår skapar inte sådana förutsägbara förutsättningar. Även om centrala företrädare för landstingsstyrelsens förvaltning menar att det inte längre finns extra medel att tillgå för att hålla behövande verksamheter under armarna, så pekar fler centrala beslut under året i motsatt riktning.

Landstingsrevisorerna
STOCKHOLMS LÄNS LANDSTING

Postadress: Box 22230, 104 22 Stockholm
Besöksadress: Hantverkargatan 25 B (T-bana Rådhuset)

Telefon: 08-737 25 00
E-post: landstingsrevisorerna@rev.sll.se **Hemsida:** www.sll.se/rev

Org.nr: 232100-0016